

Zvládání konfliktů v rodině a při výchově

Lenka Štočková

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Ing. Lenka ŠTOČKOVÁ
Osobní číslo: H118318
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika

Téma práce: Zvládání konfliktů v rodině a při výchově dětí

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009), případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucí bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucí bude práce zaměřena na:

- popis pojmů rodina, výchova, konflikt;
- příčiny vzniku konfliktů při výchově;
- popis nejčastějších konfliktů vznikajících při výchově;
- zvládání výše popsaných konfliktů.

Součástí práce bude kvalitativní metoda výzkumu - rozhovor s rodiči dětí, otázky směřující k problému vzniku konfliktů při výchově a jejich následné řešení.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Bacus, A. Vaše dítě ve věku od 3 do 6 let. Praha: Portál, 2004.

Friel, J., Frielová, L. Sedm nejhorších rodičovských omylů. Praha: Knižní klub, 2002.

Helus, Z. Vyznat se v dětech. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987.

Kopřiva, P. Respektovat a být respektován. Kroměříž: Spirála, 2008.

Špaňhelová, I. Slovník dětského světa. Praha: Mladá fronta, 2006.

Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Renata Oralová

Institut mezioborových studií

Datum zadání bakalářské práce:

11. listopadu 2013

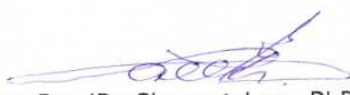
Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2014

V Brně dne 11. listopadu 2013

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. PaedDr. Slavomír Laca, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

.....
LENKA ŠTOČKOVÁ

.....
Jméno, příjmení studenta

V Brně
17.2.2014

.....
Štočková

.....
Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výtisky, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Práce se zabývá vznikem konfliktních situací ve vztahu rodič – dítě a jejich zvládnání. V teoretické části rozebírám základní pojmy jako rodina, konflikt, výchovné vlivy, metody, styly. Zjišťuji možné příčiny vzniku a vybrané typy konfliktních situací.

V praktické části zpracovávám a vyhodnocuji rozhovory s rodiči dětí na dané téma. Zabývám se otázkou, zda konfliktní situace ovlivňují pohodu rodiče, v rodině. Jakou dávají rodiče konfliktům váhu.

Klíčová slova: rodina, výchova, konflikt, konfliktní situace, zvládnutí konfliktu

ABSTRACT

The thesis deals with the conflict between a child and his parents and its managing. The theoretical part describes basic concepts such are family, conflict, impact of upbringing, methods and manners. I look for possible reasons of conflict situations and their types.

In the practical part I evaluate interviews with parents. I bring up the question whether conflict situations affect the well-being of a parent and the whole family and how serious conflict situations for parents are.

Keywords: family, upbringing, conflict, conflict situation, conflict management

Děkuji paní Mgr. Renatě Oralové za její připomínky a pomoc při psaní mé bakalářské práce a všem blízkým za jejich trpělivost a podporu. Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

„Pocházím z dětství.“ (Antoine de Saint-Exupéry)

OBSAH

ÚVOD	4
I TEORETICKÁ ČÁST	6
1 RODINA	7
1.1 TRADIČNÍ RODINA	9
1.2 MODERNÍ RODINA	9
1.3 SOUČASNÁ RODINA	10
2 VÝCHOVA	13
2.1 VÝCHOVNÉ VLIVY	14
2.2 VÝCHOVNÉ METODY	17
2.3 VÝCHOVNÉ STYL.....	18
3 VYBRANÉ TYPY KONFLIKTNÍCH SITUACÍ	20
3.1 KONFLIKT	20
3.2 MOŽNÉ PŘÍČINY VZNIKU KONFLIKTNÍCH SITUACÍ V RODINĚ A PŘI VÝCHOVĚ.....	22
3.3 VYBRANÉ TYPY KONFLIKTNÍHO CHOVÁNÍ.....	24
II PRAKTICKÁ ČÁST	29
4 VLIV VÝCHOVY NA VZNIK KONFLIKTŮ MEZI RODIČI A PŘEDŠKOLNÍMI DĚTMI	30
4.1 CÍL A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	30
4.2 METODOLOGIE	31
4.3 ANALYTICKÁ ČÁST.....	32
4.4 KAZUISTIKA – VÝVOJ VE VÝCHOVNÉM PŘÍSTUPU RESPONDENTA M6	43
4.5 SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ	46
ZÁVĚR	49
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	51
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	53
SEZNAM GRAFŮ	54
SEZNAM SCHÉMÁT	55
SEZNAM TABULEK	56
SEZNAM PŘÍLOH	57

ÚVOD

Současná společnost prochází významnými změnami. Mění se její hodnoty a postoje. Tradiční jistoty se staly minulostí, přestávají platit obecně platné morální zásady. Společnost se stala konzumní. Prosazuje se výrazný individualismus, každý člověk má velký výběr možností. Zároveň narůstá agresivita u dospělých, ale především u dětí.

Díky měnícím se hodnotám a výraznému individualismu ubývá lidí žijících v úplné rodině a naopak stále přibývá lidí, kteří zůstávají sami nebo sami s dítětem. Výrazně vzrostl počet rozvodů. Rodí se stále méně dětí, protože rodiny výrazně ovlivňují jejich příjmy a také potřeba seberealizace rodičů, navyšuje se věk rodičů. Stále častěji jsme svědky toho, že rodiče hodně pracují a svou nepřítomnost dětem kompenzují penězi nebo hračkami. Mění se také rodičovské role. Ženy v současné společnosti se chtějí realizovat, stále více jich preferuje kariéru nebo se snaží skloubit kariéru a rodinu.

V současné situaci se na rodiče kladou velké nároky. Rodiče jsou ti, kteří dítě nejvíce ovlivní v jeho dalším životě. Jejich vliv přetrvává dlouhodobě. Snaží se dítě vést, poskytovat mu dostatek lásky a času. Vždyť vychovávají dalšího člena této společnosti. Rodiče řeší výchovné problémy, během nichž se musejí okamžitě rozhodnout a jednat. Nemají možnost nápravy. Přesto nebo právě proto dochází ke kolizním situacím, kdy dítěti naruší jeho malý svět a dítě se brání. Záleží jen na rodičích, jak se v dané situaci zachovají.

Úspěšné zvládnutí konfliktu pomáhá nejen dítěti najít si své hranice, ale také rodiči cítit se dobře. Jenže teorie je teorie, ale v praxi to není jednoduché. Rodiče často opakují své výchovné chyby a nejsou schopni se vymanit ze svých stereotypů. Zvládnání výchovných konfliktů u předškolních dětí poznamenává vztah s rodiči v dalších obdobích a také pomáhá dítěti najít si své místo a zjistit hranice.

Téma své práce jsem si vybrala, protože mě zajímají názory a pohledy jiných rodičů na problematiku. Mám dvě děti, z nichž starší je v předškolním věku a situace, které cítím jako konfliktní, řešíme nebo se snažíme řešit, především pomocí důslednosti a stanovení hranic. Současná společnost dává spíše přednost liberálnímu způsobu výchovy a řešení

problémů, ale zároveň existuje spousta názorů a návodů na dané téma, názory na výchovu si protirečí. Já, jakožto rodič, hledám cestu, jak dítě vychovávat a zároveň zůstat v psychické pohodě.

Téma konfliktních situací ve výchově řeší odborníci z různých odvětví, ať už se jedná o psychology, psychiatry, pedagogy či jiné. Proto téma zvládání konfliktů ve výchově spadá nejen do oblasti sociální pedagogiky. Předmětem sociální pedagogiky je výchovný proces a působení. Zabývá prevencí a terapií. Zaměřuje se na vlivy ohrožující výchovný proces. Rodičům mohou pomoci například výchovní pracovníci (poradci či psychologové) ve školách či mateřských školách, sami učitelé. Dále mohou rodiny, které řeší konfliktní situace s dítětem navštívit pedagogicko-psychologickou poradnu či přímo dětského psychologa. V neposlední řadě existují manželské či rodinné poradny, kde se řeší jak párová tak rodinná terapie.

Cílem práce je vytvořit pohled na současnou výchovu předškolních dětí, na problémy, které rodiče při výchově sužují. Upozorním na vybrané výchovné chyby a případná řešení při zvládání konfliktních situací. U dětí předškolního věku se nedá hovořit o konfliktu jako takovém. Jedná se spíše o vnímání situace rodiči, temperamentu a založení dítěte a dalším. Základní výzkumná otázka zní: „Jak zvládnout konflikty v rodině a při výchově předškolních dětí?“ Výsledky práce konzultuji s odborníci z manželské a rodinné poradny a s učitelkou mateřské školy. Práce je určena široké veřejnosti, rodičům.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

Rodina, slovo v poslední době často skloňované. O rodině uvažujeme jako o skupině lidí, kterou spojují především emoce, závazky. Většinou v člověku vyvolává představu „přístavu“, kam se rád vrací a kde má své zázemí. „*Rodina je univerzální lidská instituce, je však zároveň i základním kamenem sociální nerovnosti.*“¹ Sociální nerovností je v tomto případě myšlena rozdílná péče o děti, jiný kulturní a sociální kapitál, který se v rodině přenáší na další generace.

Rodina a její členové, jsou prvními lidmi, kteří zasáhnou do života jedince, a on si tento otisk nese do dalšího života. Vzorce chování v rodině dává tušit, jakým způsobem bude daný jedinec fungovat. Děti pocházející z konfliktních, rozvrácených rodin mohou mít problémy v dalším životě. Dle Šulové: „*Rodina poskytuje jedinci obraz sama sebe.*“ Rodiče nastavují dítěti jakési zrcadlo, když hodnotí jeho činy a nápady. Je zde zpětná vazba, která vytváří základ pro formování vlastní identity.²

Ekonomická situace rodiče nutí, aby byli nezávislí, časově flexibilní, schopní se přizpůsobit novým životním situacím. Vyšší vzdělání a flexibilita znamenají lepší pracovní pozici. Rodina a rodinný život nemají v tomto vzorci místo. Rodina stále ještě představuje pro mnoho lidí zdroj štěstí a smysl života.

Česká rodina prošla řadou změn. Po válce nastal, stejně jako v mnoha dalších státech, rozmach sňatků a následně rozením dětí. Vzhledem k tehdejším poměrům v republice se lidé snažili skrze rodinu seberealizovat. Sňatky se uzavíraly v nízkém věku, nefungovala sexuální výchova.

Funkce rodiny:

- Biologickoreprodukční funkce – významná funkce jak pro jedince, tak pro stát, současný trend této funkci příliš nepřeje z hlediska ekonomického, dítě je často

¹ Možný, I. Sociologie rodiny. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2002, s. 16

² Šulová, L. Raný psychický vývoj dítěte. Praha: Karolinum, 2004, s. 128

chápáno jako překážka v rozvoji rodičů, proto dochází v posledních letech spíše k úbytku porodnosti.

- Sociálně-ekonomická funkce – významný prvek pro ekonomiku státu, kdy se rodina zapojuje do výrobního i nevýrobního procesu a také je významným spotřebitelem, na kterém závisí trh.
- Ochranná funkce – slouží k zajišťování životních potřeb všech členů rodiny, zatímco dříve v této funkci více figurovala podpora státu, v současnosti se očekává větší finanční spoluúčast od jednotlivců.
- Socializačně-výchovná funkce – proces výchovy a tím i proces socializace dítěte, které se přizpůsobuje životu ve společnosti, osvojuje si návyky, chování, rodiče připravují dítě na vstup do života, působení jednotlivých generací na sebe navzájem, atd.
- Funkce rodiny rekreační, relaxační – do jaké míry tráví rodiny čas pohromadě, jakým způsobem společný čas tráví, jakým činnostem se rodina věnuje.
- Emocionální funkce rodiny – nejdůležitější funkce vůbec, je nezastupitelná, protože nikdo jiný, kromě rodiny, nedokáže vytvořit podobné zázemí. S proměnami ve společnosti přicházejí změny v úrovni a kvalitě této funkce. Přibývá nefunkčních rodin, narůstá počet dětí týraných psychicky i fyzicky.³

Typy rodiny dle Krause:

- nukleární rodina – jaderná, tvoří ji pouze rodiče nebo jeden z rodičů a děti;
- rozšířená rodina – velká, rodina nukleární rozšířená o blízké příbuzné;
- orientační rodina – rodina, v níž dítě žije;
- prokreační rodina – rodina, kterou si dítě samo zakládá;
- funkční rodina – přiměřeně plní své funkce;
- dysfunkční rodina – některé funkce rodiny jsou splněny jen částečně, ale není zásadně zasažen rodinný život;
- afunkční rodina – neplní se základní funkce rodiny, ta je vnitřně rozložená, je narušen zdravý vývoj dítěte.⁴

³ Kraus, B. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál, 2008, s. 82-83

⁴ Kraus, B. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál, 2008, s. 80-81

1.1 Tradiční rodina

Rodina založená na tradičních principech. Členové uznávají tradiční hodnoty a klasické vymezení rolí v rodině, kdy muž - otec představuje hlavu rodiny, živí ji a žena – matka zajišťuje domácnost. Většinou žije více generací pohromadě. Založení rodiny a plození potomků bylo přirozenou věcí. Rodiče mají velký vliv na socializaci dítěte, tedy jeho začlenění do společnosti. Dříve rodiče dokonce vybírali vhodného partnera pro svého potomka.

Dle Petruska tradiční rodinou rozumíme rodinu založenou na pěti základních principech:

- dominantní postavení muže – otce;
- široká – více generací pohromadě;
- role jsou přesně vymezeny a vzájemně se doplňují;
- legitimizace rodiny;
- základní kapitál předávaný dalším generacím je ekonomický.⁵

Tradiční rodina zachovává klasické schéma, kdy otec představuje živitele a matka se stará o domácnost. Mnohdy žije několik generací pohromadě a navzájem se ovlivňují. Důležitá je především ekonomická stránka věci. Tradiční rodina plní spíše ekonomickou funkci, kdy důležitým činitelem je zabezpečení dětí.

Výchova v tradiční rodině uznává poslušnost dítěte. Dítě se vede k tomu, aby si rodičů vážilo a zároveň bylo poslušné. Využívá se především metoda cukru a biče, používají se i fyzické tresty.

1.2 Moderní rodina

Moderní rodina má oproti tradiční rodině poněkud odlišné znaky. Především se rozpadá mezigenerační soužití. Mladá generace se osamostatňuje a žije sama. Tento typ rodiny nazýváme nukleární rodina. Sociální role v rodině jsou vymezené a doplňují se.

⁵ Petrussek, M. Základy sociologie. Praha: Akademie veřejné správy o. p. s., 2009, s. 94

Mateřství představuje v moderní rodině volbu. Rodiče, především však žena, mají možnost se rozhodnout a rodičovství si naplánovat. Ve výchově jedince kromě rodiny figurují další velké skupiny jako například hromadné sdělovací prostředky, veřejné instituce, vrstevnické skupiny.

Dle Petruska se mění funkce rodiny. Univerzální funkce rodiny se postupně mění. Rodina se specializuje pouze na některé funkce jako pečovatelská, citová a sexuální. Nukleární rodina dává dětem nejen ekonomický kapitál, ale také sociální a kulturní kapitál. Dominantní roli hraje stále péče o děti a jejich výchova.⁶

1.3 Současná rodina

Současná rodina se zakládá mnohem více na emočních vazbách než na pragmatickém uvažování. Ekonomická funkce rodiny zde nehraje hlavní roli. Emoční vazby jsou mnohem náchylnější ke vzniku konfliktů a následnému rozpadu.

Stále více párů přestává považovat svatbu za nutnost při zakládání rodiny a stále více spolu žijí pouze jako druh a družka bez právního zajištění svých nároků. „*Institucionální spojení zákonným manželským svazkem není nutnou podmínkou rodinného života.*“⁷ Manželství stále častěji začínají láskou, pokračují výchovou dětí, ale končí majetkovými spory a rozvody.

Znaky současné rodiny dle Krause:

- demokratizace uvnitř rodiny – muž již nemá výsadní postavení v rodině, nicméně je pro rodinu velmi důležitý, ženě přibyla práva a povinnosti, děti se podílejí na chodu rodinného života, dítě se od rodičů učí, jak má vypadat partnerský vztah;
- izolovanost rodiny – větší uzavření před světem, ve společnosti upadá komunikace, vzrůstá počet nukleárních rodin (již spolu nežije více generací pohromadě), pokles významu sousedských vztahů – cílem je únik ke klidu rodiny;

⁶ Petrussek, M. Základy sociologie. Praha: Akademie veřejné správy o. p. s., 2009, s. 95

⁷ Kraus, B. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál, 2008, s. 80

- malé rodiny – narůstá počet jednočlenných domácností, osamělých rodičů s dětmi, klesá stabilita rodiny – ta se stává citlivější na nejrůznější vnitřní otřesy – jakékoli konflikty či problémy mají za následek, že se rodina dostává do nerovnováhy;
- dezintegrace – ubývá společných chvil v rodině, rodina spolu nekomunikuje, členové žijí vedle sebe ne spolu – dochází k atomizaci života v rodině;
- pracovní vytížení – vede k časovému zaneprázdnění, málo času na relaxaci a společné chvíle s rodinou, tento nedostatek se rodiče snaží kompenzovat materiálními hodnotami – vede to k narušení morálního a hodnotového žebříčku;
- dvoukariérový model – důsledek emancipace;
- vysoká rozvodovost – rozpadá se téměř každé druhé manželství, děti mohou přijít o kontakt s jedním z rodičů, rozvod může narušit duševní vývoj dítěte
- diferencovanost rodin podle socioekonomické úrovně – nižší příjmy, zadluženost, hrozí sociální vyloučení, děti ze sociálně slabých rodin se mohou stát terčem šikany.⁸

Proměna rodiny do současné podoby probíhala pozvolna. Postupně se uvolňují vztahy mezi rodiči a dětmi, takže autoritativní styl výchovy nahradil spíše liberální. Dále se změnilo postavení muže a ženy. S rostoucí emancipací se posouvá hranice mezi vymezenými rolmi muže a ženy. Dochází k nerovnováze rolí. Dítě se může postupně stávat překážkou nebo naopak luxusem, který si rodina nemůže dovolit. Často dochází k rozpadům rodin.

V současné rodině chybí komunikace. Kvůli nárůstu konzumu ve společnosti a nutnosti zajistit si základní potřeby, začala převládat potřeba materiálního zabezpečení před potřebou vzájemného dialogu. Zmenšuje se prostor pro společně strávený čas. Členové rodiny žijí stále více vedle sebe místo spolu. Každý člen rodiny má svůj vlastní životní styl.

Vztahy mezi lidmi se postupně ochlazují. Přetrhávají se svazky mezi lidmi obecně. Toto platí i pro vazby rodinné. Rodiny jsou nukleární, tedy malé, tvořené rodiči a dětmi. Rozpadají se velké rodinné svazky. Rodina je v podstatě izolovaná jednotka. Dochází

⁸ Kraus, B. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál, 2008, s. 83-86

k diferencovanosti rodin dle ekonomické úrovně. Rodiny chtějí dosáhnout na vyšší standard, neúměrně se zadluží a může jim hrozit sociální vyloučení.

Fenoménem současnosti jsou moderní technologie, které na jedné straně ulehčují lidem život, ale na druhé straně výrazným způsobem zasahují do vztahů mezi lidmi a ještě více je izolují. Lidé nemají potřebu spolu komunikovat osobně a vlastně ani komunikovat vůbec.⁹

Lidé se snaží pečlivě si chránit soukromí včetně soukromí své rodiny. Považují svůj soukromý život za něco zvláštního, jiného zvenčí nedotknutelného. Svět je vnímán dvojitým způsobem. Dvojití vnímání není rozděleno na rodinu a vnější svět, ale přesunulo se do nitra rodiny. Dle Možného: *„Rodina je dnes vnímána současně v řádu světa ji obklopujícího jako instituce racionální, pragmatická, funkčně vertikálně hierarchizovaná a kulturně omezující současně jako zvláštní soukromý svět authenticity, spontaneity, přirozené rovnosti a emocionality.“*¹⁰

Rodinu ovlivňují především vztahy mezi jejími členy. Důležitý je vztah mezi rodičem a dítětem. Jak bude takový vztah vypadat, záleží mimo jiné na výchově.

⁹ Kraus, B. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál, 2008, s. 83-85

¹⁰ Možný, I. Moderní rodina (Mýty a skutečnosti). Praha: Blok, 1990, s. 93

2 VÝCHOVA

Výchovu definujeme jako záměrný, cílevědomý proces, působení vychovatele (rodiče, učitele) na děti a mládež s využitím výchovných prostředků a metod a směřující k výchovnému cíli. „*Výchova představuje dynamický proces vědomé a řízené socializace a zahrnuje činnosti, které člověka formují pro život v konkrétní společnosti.*“¹¹

Výchovné působení se netýká jen působení rodiče na děti, ale i působení dětí na rodiče. Dle Krause: „*Výchova je jakýsi regulátor.*“¹² Chceme průběh socializace dítěte sladit s výchovnými cíli, kterých chceme dosáhnout.

Vzájemné působení mezi rodiči by se nemělo stát jednostrannou záležitostí, ale probíhat oboustranně, kdy se vazba dítěte mění v odpoutání a prosazení.¹³ Současný trend stále více směřuje k tomu, že působení dětí na rodiče narůstá a je účinné. Rodiče se přizpůsobují dětem, ale nevhodným způsobem, takže narůstá problematické chování dětí a mládeže. Rodiče se dopouštějí chyb při výchově na základě zkušeností ze svého dětství, posuzování chyb dítěte podle sebe, na základě předsudků. Proto pro ně není vždy snadné rozeznat, kdy se dopouští výchovné chyby.

Na chyby ve výchově se lze dívat dvojitým způsobem. Rodič se může chybám vyhýbat, protože má strach, v opačném případě se jich dopouští, protože strach nemá. Nejhorší chybou ze všech je sebezničujícímu pocitu, že udělá chybu, podlehnout.¹⁴

Nedůsledná výchova, kdy rodiče dítě spíše rozmazlují, příliš mu povolují, podvolují se mu, vede ke vzniku konfliktních situací stejně, jako stanovení špatných hranic. Pokud dítěti nastavím příliš úzké hranice, nelíbí se mu to, omezuje ho to a naopak.

¹¹ Kraus, B. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál, 2008, s. 64

¹² Kraus, B. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál, 2008, s. 65

¹³ Prekopová, J. Malý tyran. Praha: Portál, 2009, s. 135

¹⁴ Prekopová, J. I rodiče by měli dělat chyby. Praha: Portál, 2010, s. 11

2.1 Výchovné vlivy

Jedinec je od narození až do smrti ovlivňován svými dispozicemi a podněty z prostředí, ve kterém žije. Všechny vlivy působící na jedince jsou ve vzájemné interakci. Faktory, které nás formovaly a formují, se zároveň dále promítají do našeho výchovného přístupu.

Výchovné vlivy působící na jedince, ať již v roli vychovatele nebo vychovávaného lze rozdělit do dvou hlavních skupin, a to na prostředí a osobnost. U dětí předškolního věku má největší výchovný vliv rodina, dále vzrůstá vliv vrstevníků, vzdělávacích institucí a dále životní prostředí, ve kterém vyrůstá. Již u dětí předškolního věku narůstá vliv médií.

Schéma č. 1: Vztah prostředí a osobnosti ve vzájemné interakci dle Čápa a Mareše

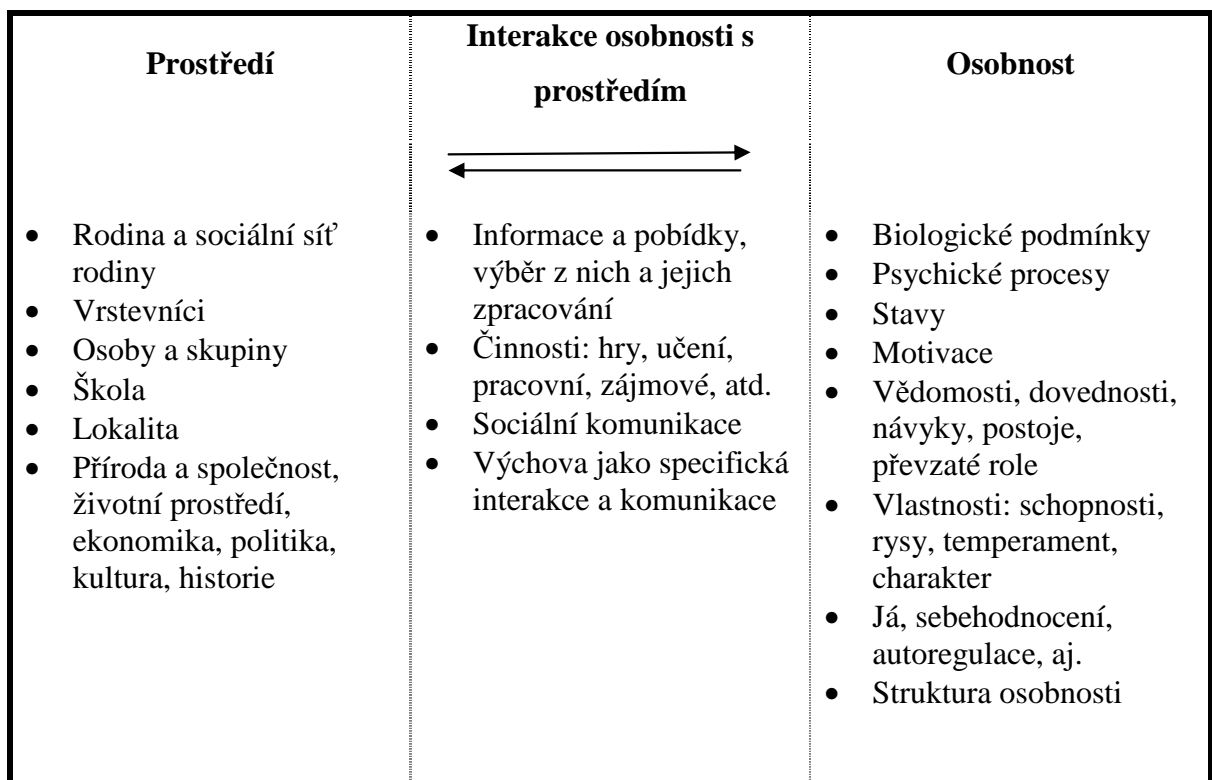
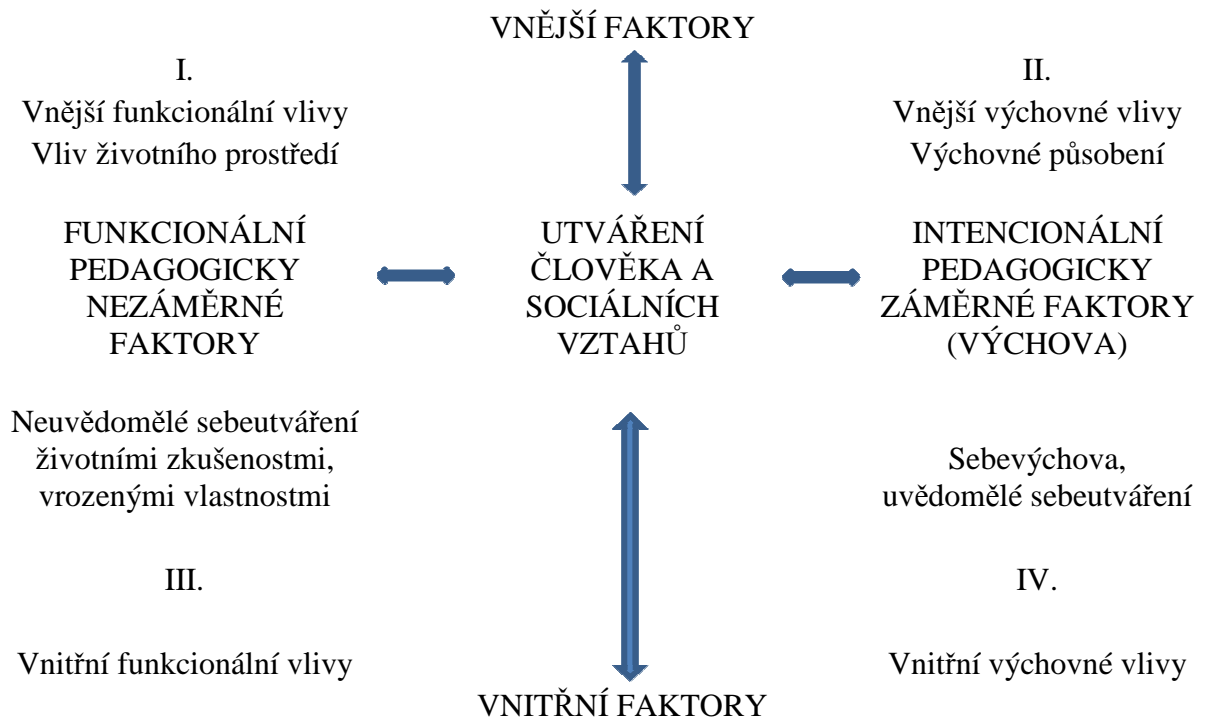

Schéma č. 2: Přehled faktorů podílejících se na utváření osobnosti dle Bohumíra Blížkovského

Svislá osa rozděluje schéma na faktory působící nezáměrně (kvadrant I. a III.) a záměrně působící (kvadrant II. a IV.). Vodorovná osa rozděluje faktory na vnější (kvadrant I. a II.) a vnitřní (kvadrant III. a IV.).

Popis jednotlivých kvadrantů dle Blížkovského:

I. kvadrant – zahrnuje vnější nezáměrné vlivy, jako například vliv životního prostředí jako části objektivní reality, s níž jsou lidé ve spojení, poznávají ji, hodnotí, reagují na ni, přizpůsobují se jí. Tuto realitu tvoří přírodní a sociální prostředí (širší sociální prostředí – např. národ, region, stát, kultura, tisk; užší sociální prostředí – obyvatelé města, sousedé, známí, rodina, učitelé, apod.).

II. kvadrant – do něho spadají vnější, záměrné vlivy na jedince – výchovné působení určitých lidí na jiné (výchova rodičů, učitelů, vliv vedoucích pracovníků, atd.). Výchovné působení by se nemělo omezovat jen na tradiční školní výuku.

III. kvadrant – obsahuje komplex vlivů působících na jedince zevnitř. Jedná se o vlivy nezáměrné, neuvědomělé sebevytváření člověka (životní zkušenosti především), vlivy dědičného původu. Jedná se o soubor všech duševních i tělesných, vrozených i získaných vlastností osobnosti.

IV. kvadrant – představuje vnitřní výchovné vlivy – uvědomělé sebeutváření (sebevzdělání, sebevýchova) – nejlepší výchova.¹⁵

Narůstá vliv mladší generace na starší. Ne vždy žádoucím způsobem. Odpovědnost za výchovu se stále častěji přesouvá z rodiny na instituci – mateřskou školu, školu. Rodiče si od takového kroku slibují, že učitelé napraví jejich chybné výchovné působení.

Již v předškolním věku začínají na dítě působit vrstevnické skupiny. Především po nástupu do školy. „Jedná se o skupiny charakteristické věkovou a názorovou blízkostí.“¹⁶ Vrstevnická skupina se vyznačuje bezprostředními kontakty a silným pocitem příslušnosti ke skupině.

Lokální prostředí je skupina lidí žijících na ohraničeném teritoriu uznávajících společné tradice, symboly a hodnoty. Využívají stejných institucí a služeb. Základní typy jsou městské a venkovské. Mezi oběma existují rozdíly. Poznává především objekt výchovy – dítě.¹⁷

Vliv výchovných zařízení, kam spadají instituce, jejichž primárním cílem je výchova (všechny typy a stupně škol).

¹⁵ Blížkovský, B. Systémová pedagogika. Ostrava: Amosium servis, 1992, s. 32-35

¹⁶ Kraus, B. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál, 2008, s. 88

¹⁷ Kraus, B. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál, 2008, s. 98

2.2 Výchovné metody

Výchovné metody jsou postupy vedoucí ke stanovenému výchovnému cíli. Slouží k účelovému usměrňování chování a jednání dětí. Vhodné metody volíme na základě věku a potřeb konkrétního dítěte.

Mezi výchovné metody patří přesvědčování, vzor, ideál, příkazy, prosba, pravidla, povzbuzení, hodnocení, ocenění, tresty, odměny, pomoc - rada, spolupráce, hraní rolí, dramatizace, inscenace.

1. Vysvětlování a přesvědčování - snažíme se, aby dítě pochopilo, co po něm chceme, důležitost požadavku a důsledek nerespektování.
2. Rada, pokyn, upozornění – používáme klidný, spíše laskavý tón, kterým dítěti sdělujeme svůj požadavek.
3. Prosba – jemná forma působení, dítěti dáváme možnost volby, u některého typu dětí je lépe přijímána.
4. Rozkaz – dítěti nedáme na výběr (např. z důvodu bezpečnosti), volíme odpovídající intonaci hlasu. Požadavky:
 - jasný,
 - bez citového zabarvení,
 - neplýtváme s ním,
 - nesmí být v rozporu s jinými příkazy,
 - musí být konkrétní a neodkladný
 - kontrola plnění rozkazu.
5. Povzbuzení – cílem je dítě motivovat. Hodně používáme u menšího dítěte.
6. Příklad – příkladem by měl být především rodič, dále lze zvolit příklad jiné dospělé osoby, jiného dítěte, oblíbeného hrdiny.
7. Cvičení – především hrou, zkouší se uplatnění požadavků.
8. Odměna – bonus za kladné chování, odměny mohou být jednak věcné (dárek, obrázek), dále slovní (pochvala, uznání), a sociální (pohlazení).
9. Trest – metoda, která má zamezit nevhodnému chování dítěte, má potlačit jeho jednání. Při této metodě se snažíme nesprávnému jednání spíše předcházet. Trest se používá při opakovaném porušení pravidel nebo záměrnému porušování pravidel. Je to nejkrajnější

výchovná metoda. Druhy trestů jsou: sociální (vyhubování, výhrůžka, zvýšení hlasu), předmětný (odebrání hračky, zákaz oblíbené činnosti), tělesné (nedoporučují se používat). Tresty by se neměly používat často, měly by se používat s rozvahou, míra trestu odpovídá závažnosti porušení, nesmí být kruté, dítě musí vědět, za co trest dostalo, respektujeme individualitu dítěte a po trestu bychom měli dítěti dát najevo, že na vzájemném vztahu se nic nemění.¹⁸

Co se trestů a pochval týče, napsala Špaňhelová následující: „*Jsem zastáncem toho, aby dítě dostalo někdy na zadek, pokud si to opravdu zaslouží. Později, v období puberty, působí fyzický trest jako neschopnost rodiče zvládnout své emoce.*“ Naopak chválit dítě máme často za konkrétní věci.¹⁹

Naopak Kopřiva, Kopřivová a spol. s tresty nesouhlasí. Ve své knize uvádí, že se jedná o použití moci a její vtahování do dalších vztahů. Uvádí například následující: „*Pokud je dítě ochotné další trest přijmout, může dělat, co se mu líbí stále znova.*“ Co se pochval týče, souhlasí autoři s tím, že jsou pozitivní výchovnou metodou, jen se musí dít s mírou, aby se nezvrhla v uplácení. Nejlepším řešením pro dítě je prožití přirozených důsledků.²⁰

Povzbuzení představuje pozitivní výchovnou metodu. Zásadou je připustit, že nějaká situace je těžká a následně dítě povzbudit, aby chtělo pokračovat. Motivovat ho k tomu. O náročnosti situace se nevyjadřujeme.²¹

2.3 Výchové styly

Výchova dítěte probíhá už od narození. Rodiče se snaží dát svému dítěti vše, aby ho připravili na vstup do života. Každé dítě je jiné, individualita, proto na každé dítě platí jiný výchovný prostředek či postup. Důležitý prvek představuje vztah mezi rodiči a dětmi.

¹⁸http://www.prosestry.cz/studijni_materialy/psychologie/metody_vychovy_a_jejich_vyuziti_v_zavislosti_na_veku_ditete

¹⁹ Špaňhelová, I. Dítě v předškolním období. Praha: Mladá fronta, a. s., 2004, s. 61

²⁰ Kopřiva, P. a spol. Respektovat a být respektován. Kroměříž: Spirála, 2008, s. 124-157

²¹ Kopřiva, P. a spol. Respektovat a být respektován. Kroměříž: Spirála, 2008, s. 177

Rozdělení výchovných stylů přispěl psycholog K. Lewin, který výchovné styly definoval následovně:

- autokratický styl – dominantní, diktátorský, autoritativní, kdy rodič (vychovatel) rozkazuje, hrozí, trestá, sám nejlépe ví, co dítě (vychovávaný) potřebuje, nebere ohled na přání a potřeby dítěte, neumožňuje projevy samostatnosti a iniciativy, má přehnané požadavky, s dítětem nediskutuje, vyžaduje poslušnost a plnění zadaných úkolů, naopak nabízí dětem oporu a jistotu;
- liberální styl – nezasahující, rodič (vychovatel) je nejistý, pasivní, dítě řídí málo nebo vůbec, neklade požadavky, pokud ano, nekontroluje jejich důsledné plnění, používá spíše neosobní výzvy;
- demokratický styl – rodič (vychovatel) dává dětem přehled o celkové činnosti skupiny, udílí méně příkazů, více podporuje iniciativu, působí příkladem, podává návrhy, dává dětem na vybranou z několika možností řešení problému, tresty jsou spravedlivé a vyvážené, ale dá se zneužít ve vlastní prospěch a u úzkostlivějších typů dětí může vést k nejistotě.²²

Každý z uvedených stylů působí jinak a vyvolává jiné reakce. Za optimální se považuje demokratický styl. Ve skutečném životě ovšem nenarazíme na rodiče, který by striktně vychovával dle jednoho stylu. Buď bychom potřebovali širší rozčlenění, nebo se setkáváme s kombinací dvou stylů (například autokraticko-liberální).

Při výchově na sebe rodiče a děti působí vzájemně, stejně tak rodiče mezi sebou či děti a ostatní členové rodiny. V předškolním věku se vyvíjí základy komunikace. Dítě se učí, jak komunikovat, jak dosáhnout svého asertivním způsobem. Je proto dobré s dítětem komunikovat. Na dítě má dobrý vliv, pokud si s ním rodiče sednou a vysvětlí mu své postoje, proč se v některých situacích chovají určitým způsobem. Dle Čápa a Mareše: „Komunikace je proces vzájemného ovlivňování a vývoje ve spirále.“²³ V následující kapitole jsou uvedeny možné příčiny vzniku konfliktních situací v rodině a při výchově nejen předškoláků.

²² Čáp, J., Mareš, J. Psychologie pro učitele. Praha: Portál, 2001, s. 153

²³ Čáp, J., Mareš, J. Psychologie pro učitele. Praha: Portál, 2001, s. 191

3 VYBRANÉ TYPY KONFLIKTNÍCH SITUACÍ

Konfliktní situace vznikají vždy a všude tam, kde žije více lidí pohromadě. Týká se to také rodiny. Každý občas potřebuje mít svůj prostor, prosadit si své názory. A netýká se to jen dospělých, ale i dětí. Zejména děti mladšího věku, které ještě nemají pojem o čase, jsou neskonale otrávené a dokáží pořádně pozlobit, pokud je vytrhneme z jejich činnosti a chceme po nich něco jiného. Každá konfliktní situace vyvolává ve většině rodičů pochybnosti, zda se zachovali správně, zda se nedopustili chyby.

3.1 Konflikt

Konflikt pochází z latinského slova *confligere* – bojovat. Dle Slovníku sociologických pojmů znamená slovo konflikt „*neslučitelné zájmy, cíle nebo hodnoty jednotlivců, sociálních skupin, organizací nebo států.*“²⁴ Jedná se o střetnutí dvou nebo více účastníků a jejich vůlí. Dle Čápa a Mareše se jedná o: „*Soubor různých stavů, kdy v životě člověka působí protichůdné motivy, cíle, vlivy.*“²⁵

Příčiny konfliktů vznikají na několika rovinách:

- věcná – týká se obsahu, cílů,
- emocionální – psychické potřeby, emoční vztah mezi jedinci
- hodnotová – vztahuje se k postojům, hodnotám.

Základní dělení konfliktů:

- konflikt dvou pozitivních sil – dítě chce dělat dvě různé věci, ale nemůže dělat obě ve stejnou dobu – např. dva kroužky v jednom čase;
- konflikt dvou negativních sil – buď dítě splní něco, co se mu dělat nechce, nebo bude následovat trest za nesplnění – jedná se o volbu mezi dvěma zly;
- konflikt mezi negativní a pozitivní silou – dítě chce jet na koni, ale bojí se;

²⁴ Jandourek, J. Slovník sociologických pojmů. Praha: Grada Publishing, a. s., 2012, s. 130

²⁵ Čáp, J., Mareš, J. Psychologie pro učitele. Praha: Portál, 2001, s. 95

- dvojitý konflikt pozitivních a negativních sil – dítě chce jet na koni, bojí se, sledují ho rodiče, dítě chce získat pochvalu, obdiv, ale zároveň se bojí, co bude následovat při nezdaru.

Jiné dělení je na vnitřní (např. střet dvou přání, potřeb) a vnější konflikty (např. konflikt rodiče a dítěte). Tyto konflikty se mohou vzájemně prolínat, proto často vidíme pouze vnější část konfliktu, to nám znemožňuje vnímat konflikt ve všech aspektech a vzniká tak komplikace při řešení situace.²⁶

Dělení konfliktů je dle počtu osob zainteresovaných do konfliktu:

- intrapersonální – vnitřní konflikt jedince – konflikt mezi tím, co bych měla a co chci,
- interpersonální – konflikt mezi dvěma jedinci – např. mezi členy rodiny, mezi kolegy, přáteli,
- intraskupinové – konflikt uvnitř skupiny například rodiny
- interskupinové – mezi dvěma skupinami – například mezi fanoušky dvou skupin.²⁷

Další dělení může být například podle věku, předmětu sporu atd.

U konfliktních situací mezi rodičem a dítětem předškolního věku se nejedná o typický konflikt. Dítě v předškolním věku reaguje na situaci na základě stupně své vyspělosti, temperamentu a situaci. Často se jedná i o projev sebeprosazování se. Svým chováním se nás rodiče snaží na něco upozornit. Nebo prostě jen zkouší, nakolik pevní jsme „v kramflecích“, zda opravdu neustoupíme ze svého, neslevíme, nepovolíme. A někdy jsou prostě jen zabraní do svého vnitřního světa, nechce se jim ukončit zajímavou činnost nebo dělat něco, co je nebaví.

Dítě může chtít dle Dinkmeyera dosáhnout svým chováním nikoli konfliktu, ale následujícího:

²⁶ Čáp, J., Mareš, J. Psychologie pro učitele. Praha: Portál, 2001, s. 96

²⁷ Křivohlavý, J. Konflikty mezi lidmi. Praha: Portál, 2002, s. 20

- získání či upoutání pozornosti – jakmile se jim nedaří dosáhnout pozornosti něčím kladným, začnou používat záporné způsoby – těmi většinou přitáhnou pozornost spolehlivě, protože se rodiče snaží je uklidnit;
- mít moc – děti touží po moci – chtějí také rozhodovat, snaží se rodiče vyprovokovat k mocenskému boji;
- mstít se – děti potřebují lásku, pokud ji nemají, snaží se prosadit tím, že jsou zlé, tím na sebe opět strhnou pozornost;
- předvádění neschopnosti – dělají děti vnitřně nejisté, žádají tak o pomoc a opět takovýmto chováním přitahují pozornost.²⁸

3.2 Možné příčiny vzniku konfliktních situací v rodině a při výchově

Vznik konfliktních situací v rodině je podmíněn mnoha faktory. Každé dítě je jiné, má jiný temperament, jinou míru odolnosti. Prochází zrovna nějakým obdobím, kdy může reagovat negativně na situace, které jindy zvládá naprosto s přehledem, zkouší, jak pevné jsou hranice, které mu rodič vymezil.

Stejně tak rodič může zrovna procházet krizí, být unavený, nervózní. Přestože rodič, jako dospělý člověk, by měl situaci zvládnout, stane se, že reaguje zkratkovitě. Samozřejmě se může dopouštět chyb i na základě výchovy, kterou zná ze svého dětství. Vzorci z rodiny si každý neseme v sobě, ať chceme nebo nechceme.

Důležitým prvkem je také spokojenost. Pokud je rodič nebo dítě nespokojené, reagují často nepřiměřeně. Pokud je spokojený rodič, dokáže situaci většinou zvládnout a reagovat klidně.

Zdeněk Heluz uvádí jako úskalí výchovy tyto body:

- dítě pořád musí nebo nesmí – potlačujeme jeho přirozenou aktivitu a duševní možnosti, dítě postupně přijímá za své vnucené názory, pokud má dítě tvrdou disciplínu spojenou

²⁸ Dinkmeyer, D. Efektivní výchova krok za krokem. Praha: Portál, 1996, s. 16-19

s častými tresty, může se stát daleko více agresivní, časté fyzické tresty mohou vyvolat také strach, narušuje vztah rodiče a dítěte;

- dítě má ztělesnit sny rodičů – rodiče si vynahrazují, co se jim v životě nepovedlo, promítají do dítěte své sny, snahou rodičů je dát dítěti nějakou hodnotou, cílem, kterého je třeba dosáhnout, ovšem pokud toto snažení přesáhne určitou hranici, dítěti sebereme jeho vlastní životní cíle a podsouváme mu život někoho jiného;
- když má být dítě perfektní – jádrem je, že se rodiče nechtějí smířit s dětskou nedbalostí, není náročné samo k sobě, nebezpečí nastává, když dítě žije pod tlakem, při činnostech ho doprovází úzkost, že udělá chybu, ztrácí radost z činností, činnosti se pro něho stávají otravné, nemají z ní radost;
- dítě se má za sebe stydět – rodiče poukazují na morální špatnost dítěte, podstatou je, že rodiče apelují na svědomí dítěte, jádrem je že dítě má s blízkými soucítit, má se vyvarovat jednání, které jim ubližuje, problémem je, když za každou chybu dítěte (i za tu, kterou nedělá schválně), rodiče vidí podlost, zradu, něco špatného;
- ochrana dítěte před zlým světem – ustavičná ochrana dítěte, jádrem je, že rodiče umí rozpoznat kvality dítěte a pomoci mu je rozvíjet, stojí za ním, věří mu, ale pokud rodiče vidí zdroj problémů v okolí, v ostatních, nikoli v sobě a svém dítěti, což vede ke konfliktům s okolím;
- jednou tak a potom jinak – chybí koncepce, zásadovost, ustálené zvyky a tradice, chybí řád, jádro problému je v tom, že vyhraněný způsob výchovy často nepostihuje zvláštnost chvíle, jedinečnost okamžiku, je rozdílný, neuklidí-li dítě z lenosti nebo proto, že zaspalo; řád bychom však měli prosazovat s dítětem, proto dbáme na to, aby dítě neztrácelo ze zřetele, co má být;
- dítě, náš pán nebo „prokrustovo lože“ – „nedostatek spočívající v opomenutí tvořivě řešit vztah mezi účinným prosazováním výchovných záměrů rodičů a mezi sebeprosazováním dítěte“; dva nedostatky – rodič jako vládce a dítě jako vládce.²⁹

Další rodičovské chyby, které mohou vést ke vzniku konfliktu, popisují manželé Frielovi. Mezi sedm nejhorších rodičovských chyb řadí následující:

- dělají z dítěte miminko;

²⁹ Heluz, Z. Vyznat se v dětech. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, s. 115-144

- manželství stojí na posledním místě;
- dítěti nutí mnoho činností;
- zanedbávání citového a duchovního života rodičů;
- snaha být dítěti nejlepším přítelem;
- neposkytují dítěti strukturu;
- čekají, že dítě splní jejich sny.

3.3 Vybrané typy konfliktního chování

Vybrala jsem tři typy situací, které rodiče označili jako konfliktní. Jedná se o neposlušnost, žárlivost (rivalita) u sourozenců, agresivita.

Žárlivost/rivalita mezi sourozenci

Patří mezi přirozené emoce. Dítě se snaží v rodině dosáhnout pozice, kdy se cítí spokojeně a bezpečně. Najednou se v jeho bezpečném světě objeví někdo další a pozice dítěte se náhle mění. Záleží na pohlaví sourozenců, věkovém rozestupu či postoji rodičů. Jedná se o neustálý boj o přízeň rodičů. Projevy mohou být například upoutávání pozornosti, svádění prohřešků na sourozence.³⁰

Než k prvorozenému dítěti přibude sourozenec, má většinu rodičovské lásky, péče a pozornosti. Rodiče dítě vedou k samostatnosti, prosazování se, zkoušejí na něm své výchovné přístupy. Prvorozené dítě má spoustu výhod, které mu z postavení vyplývají. Celá situace se změní s příchodem sourozence. Prvorozené dítě může nést příchod sourozence těžce. Žárlí, protože se náhle mění jeho postavení. Dle Nováka se k žárlivosti mohou přidružit další negativní projevy jako neposlušnost, negativismus a další, které mají za úkol přilákat pozornost rodičů. Běžně se dají tyto situace zvládnout.³¹

³⁰ Špaňhelová, I. Dítě v předškolním období. Praha: Mladá fronta, a. s., 2004, s. 20-21

³¹ Novák, T. Sourozenecké vztahy. Praha: Grada Publishing, a. s., 2007, s. 57

Důležité je dítě na sourozence připravit přiměřeně věku. Vysvětlit mu, že bude třeba sourozenci věnovat určitý čas. Především dítěti neslibujeme něco, co nepůjde splnit. Například, že si bude moci se sourozencem hned hrát. Dále se dítě snažíme do péče o sourozence zapojit.

Dle Nováka mezi mýty spojené s výchovou sourozenců patří:

- stejnost – děti jsou nám stejně milé; toho nelze dosáhnout, jedno z dětí je nám vždy bližší, více nám typově odpovídá, rozumíme si s ním;
- rovnost – o rovnost mezi sourozenci se má usilovat, ale nemůže být úplná.³²

Bacus uvádí několik pravidel, která by měli rodiče dodržovat, aby žárlivost a rivalitu mezi dětmi snížili:

- nesrovnávat děti
- nesnažit se být zcela spravedlivý
- jasná pravidla hry
- podpora spolupráce mezi sourozenci

Agresivita

Jedná se o sklony k útočnému jednání. Agresivita se projevuje již u dětí předškolního věku. Jedná se především o vztek a vzdor zejména, pokud se situace nevyvíjí dle představ dítěte. Projevy dítěte v takovéto situaci se mohou různit, patří mezi ně například zuření, křik, pláč, kopání do věcí, házení s věcmi.

U dítěte je dobře, že své emoce nedrží v sobě, ale vyplují na povrch. V dítěti se nehromadí napětí. Problémem je reakce okolí a především rodičů. Některé rodiče takovéto chování rozčiluje, provokuje. Jiný rodič dokáže zachovat chladnou hlavu. V situaci, kdy se dítě chová agresivně, je dobré, aby rodič zareagoval vhodným způsobem. Špatné není dítě, nýbrž jeho čin.

³² Novák, T. Sourozenecké vztahy. Praha: Grada Publishing, a. s., 2007, s. 60

Dítě není špatné, jen na některé podněty reaguje agresivně. Něco jeho agresivitu spustilo. Může se jednat o povahový rys, který po někom zdědilo nebo si jen v dané situaci neví rady. Jedná se o obranný mechanismus dítěte, které se neumí bránit jiným způsobem. Na rodičích je, aby dítěti ukázali správnou cestu, dali mu jiný návrh, jak ze sebe agresivitu dostat, ale neohrožovalo okolí. Zároveň by měli dítěti vysvětlit, jak se bránit, pokud mu někdo ubližuje.³³

Při požadavcích kladených na dítě by měli rodiče volit stručnou a výstižnou formu, být klidní, ale rozhodní. Dlouhé diskuze sice tříbí jazyk i mysl, ale diskutovat s dítětem, zda bude nebo nebude bít jiné dítě, jsou nesmyslné.

Jedno období ve vývoji dítěte se přímo nazývá obdobím vzdoru, vrcholí mezi druhým a třetím rokem, ale může přetrvávat. Dítě je jinak roztomilé, učenlivé. Ale když je třeba, aby něco udělalo, začnou se vztekat, křičí, kopou, svalí se na zem. To však není typická agresivita, znamená to, že dítě je schopno do svých přání nebo stížností věnovat energii. Příčinou mohou být: obrana, frustrace nebo různé formy psychické deprivace.³⁴

Nejúčinnější prevencí agresivity je vysvětlení a podpora dětí v neagresivním chování, být vzorem, oporou.

Rogge rozlišuje mezi dvěma frustracemi – materiální a emoční. Materiální frustrace se dá obejít lstí, ale emocionální frustrace vede k ponižování, agresivnímu jednání za účelem získání pozornosti. Rogge doporučuje stanovit hranice: „*Být pevný, ale nevládnout, být důsledný, ale nehrozit.*“

Neposlušnost – vzdorovitost, negativismus

Mezi projevy neposlušnosti lze zařadit vzdor, negativismus, dítě opakovaně nereaguje na požadavek, dělá přesný opak toho, o čem ho rodič požádá. Může začít trucovat.

³³ Špaňhelová, I. Dítě v předškolním období. Praha: Mladá fronta, a. s., 2004, s. 25 - 26

³⁴ Matějček, Z. Dytrych, Z. Jak a proč nás trápí děti. Praha: Grada Publishing, spol. s r. o., 1997, s. 47 - 51

Rodiče dítěti kazí hru. Chtějí po něm věci, které se mu nelíbí. To v dětech přirozeně vyvolává odpor a nechut'. Záleží na rodiči, jak situaci zvládne. U dětí, které se staví do opozice, nastává ovšem problém. Dítě se nedokáže smířit, že se situace nevyvíjí podle jeho scénáře a začne na ni reagovat podle svého. Některé děti nereagují vůbec. Zde se může jednat i o nepochopení požadavku ze strany dítěte. Jiné se zase projevují hlasitě.

Dle Čápa a Mareše je vzdorovitost (negativismus) obrana dítěte před přehlížením ze strany dospělých, před vnucováním názorů a požadavků dospělých, dochází tím k omezení samostatnosti a ohrožení důstojnosti. Vzdorovitost vede k potrestání dítěte, ale dítě se zachovalo dle svého a případně rodiče vyprovokovalo.³⁵

U dítěte v předškolním věku se začíná formovat jeho vnitřní svědomí. Dítě napodobuje chování dospělých a pozoruje, co je přijatelné, co nikoliv. Pozoruje ve svém okolí, kdo je za co chválen a kdo naopak pokárán. Při dodržování norem potřebuje stále dohled.³⁶

Zvládnutí krizových situací

Jak tedy zvládnout krize a situace s předškolními dětmi námi vnímané jako konfliktní? Univerzální návod neexistuje. Každý z nás reaguje jinak, máme jiné zkušenosti, názory, povahu. Záleží, jak jsme byli vychováváni, zda nám s výchovou pomáhají také další členové rodiny. Každý si také neseme své „dědictví“ ze své rodiny. I každé dítě je jiné. Stejně jako my reaguje jen na to, co je pro ně nejpříjemnější.

Jako konfliktní vnímáme situaci spíše my, rodiče. Někdy si nechceme přiznat, že chybu jsme udělali my. Dětem záleží na tom, abychom pro ně vytvořili harmonické prostředí, ze kterého mohou čerpat. Dobrý rodič dokáže uznat, že udělal chybu a poučit se z ní. Autoři publikací zabývajících se výchovou doporučují brát vše s nadhledem, nestresovat se, domlouvat se s partnerem, být jednotní.

³⁵ Čáp, J., Mareš, J. Psychologie pro učitele. Praha: Portál, 2001, s. 206

³⁶ Čáp, J., Mareš, J. Psychologie pro učitele. Praha: Portál, 2001, s. 227

A pokud se stane chyba? Když ji nebudu opakovat příliš často, zamyslím se nad ní a poučím se, není co řešit. Děti v předškolním věku jsou velmi tolerantní, dokáží nám mnohé odpustit. V předškolním věku se pokládají základy komunikace s dětmi. Považuji za vhodné dětem stručně vysvětlit, kde je problém. Pokud si spolu dokážeme sednout a říci pár slov k tomu, co se stalo, proč se to někomu z nás nelíbilo, tvoříme základ pro kvalitní komunikaci.

Dítě potřebuje poznat i váhu a cenu svých rozhodnutí, proto je dobré dát mu prostor a volnost pro rozhodování a nesení následků za své případné chyby. Samozřejmě diskutovat se nedá například o tom, zda se dítě rozhlédne na přechodu.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VLIV VÝCHOVY NA VZNIK KONFLIKTŮ MEZI RODIČI A PŘEDŠKOLNÍMI DĚTMI

Většina rodičů chce své dítě připravit pro budoucí život co nejlépe. Chtějí mu vytvořit optimální výchozí pozici. Velké plus pro rozvoj dětské osobnosti představuje podnětné prostředí a správně fungující rodina. Správně fungující rodina tvoří základ pro spokojeného a psychicky vyrovnaného jedince. Kladné rodinné prostředí působí na všechny členy rodiny pozitivně a umožňuje jim cítit se dobře, součástí celku. Členové rodiny lépe spolupracují a řeší případné konflikty a krize.

Situaci v rodině vnímají nejsilněji děti. Pokud v rodině panuje harmonické klima, děti daleko lépe spolupracují, snášejí případné výtky, protože vědí, že je rodiče milují. Také se daleko lépe vyrovnávají s případnými problémy.

4.1 Cíl a výzkumné otázky

Cílem práce je zjistit postoje rodičů k danému tématu. Zjišťuji, jaké situace vnímají rodiče ve vztahu k dítěti jako konfliktní a jak k nim přistupují. Od rodičů zjišťuji, jakým způsobem konfliktní situace probíhá, jaká je reakce, zda se nechají nebo nenechají strhnout k mocenskému boji. Také zjišťuji, zda se liší náhled rodičů s jedním nebo více dětmi a s dětmi mladšími nebo staršími. Hlavní výzkumná otázka zní: „*Jak zvládnout konfliktní situace v rodině a při výchově předškolních dětí?*“

Dílní výzkumné otázky:

1. Co si respondenti představují pod pojmem konflikt a jaký pocit v nich vyvolává?
2. Vnímají respondenti nějaké situace ve vztahu k dítěti za konfliktní, problematické?
3. Jak v rodině konfliktní situace probíhá?
4. Poznají respondenti, kdy situace skončila? Co obvykle následuje?
5. Jak se v konfliktní situaci chová dítě?
6. Jak se v konfliktní situaci chovají respondenti, jaký je jejich postoj?
7. Jak ovlivňují konfliktní situace atmosféru v rodině?
8. Podle čeho respondenti rozlišují, zda konfliktní situace dopadla dobře či špatně?

9. V čem respondentům konfliktní situace brání, případně dokáží je i využít?
10. Je pro pocit rodičovské pohody lepší konfliktní situaci s dětmi ze soužití eliminovat nebo je lepší je prožít a zvládnout?
11. Považují respondenti frekvenci a intenzitu svých konfliktů s dětmi za běžnou či nadměrnou?
12. Jaký mají konfliktní situace vliv na vzájemné vztahy mezi respondentem a jeho dítětem/děťmi?
13. Jaké kladné situace soužití respondenta s dítětem naopak posilují?
14. Jaký se respondentům zdá být poměr situací konflikt x pohoda?
15. Komunikují respondenti s mateřskou školou/školou, abyste se na dítě informovali?

V práci popisuji jednotlivá stádia realizovaného šetření. Uvádím metody, způsoby a zkoumaný vzorek. Posléze analyzuji jednotlivé otázky a vyhodnocuji výsledky.

4.2 Metodologie

Pro svou práci jsem zvolila kvalitativní výzkum. Odpovědi jsem získala pomocí polostrukturovaných rozhovorů, kdy jsem měla předem danou sadu otázek a k nim další doplňující otázky, které ze situace vyplynuly. Pořadí, volba slov a formulace se mohla měnit, některé otázky jsem vysvětlila, pokud respondent odmítl na nějakou otázku odpovědět, otázku jsme vynechali. Odpovědi jsem zaznamenávala, přepsala ve zkrácené formě a provedla jejich analýzu. Následně jsem použila kazuistiku.

Pro svou práci jsem oslovila rodiče minimálně jednoho dítěte v příslušné věkové hranici. Rozhovorů se zúčastnilo 6 mužů a 7 žen. Minimální počet dětí byl jedno a maximální šest. Všem rodičům jsem se představila, seznámila je s cíly, důvody a obsahem své práce. Zodpověděla jsem dotazy. Všichni zúčastnění s rozhovorem souhlasili. První část rozhovorů se týkala především zjištění demografických údajů rodičů (věk, stav, vzdělání, počet dětí a jejich věk, styl výchovy), druhá část se týkala vlastního tématu práce.

4.3 Analytická část

Nejprve jsem zjišťovala demografické údaje. Ve druhé části jsem analyzovala jednotlivé výzkumné otázky. Čtyři vybrané přepisy rozhovorů, které mě nejvíce zaujaly, jsou přiloženy v příloze jako Příloha č. 1 – 4.

Rozhovorů se zúčastnilo šest mužů ve věkové hranici 25 – 56 let a sedm žen ve věkové hranici 31 – 43 let. Minimální počet dětí byl jedno, maximální šest. Převládali vysokoškolsky vzdělaní rodiče, celkem jich bylo devět, dva středoškoláci a dva vyučení. Jedenáct rodičů je uvedlo stav ženatý/vdaná, dva rodiče druh, družka. Rozhovoru se zúčastnil jeden manželský pár.

Všichni muži uvedli, že dítě/děti vychovávají spíše autoritativněji, přísněji. U žen situace tak jednoznačná nebyla, tři využívají spíše autoritativnější výchovu, ale s prvky alternativní nebo liberální výchovy, tři naopak a jedna žena uvedla kombinaci obou výše uvedených. Překvapivě se žádný z respondentů nepřihlásil k demokratickému stylu. Pouze některé respondentky uvedly, že by ho rády dosáhly.

V následující tabulce zpracovávám demografické údaje. Ženy jsou v tabulce označeny Ž a pořadové číslo, muži M a pořadové číslo, vše z důvodu zachování anonymity.

Tabulka č. 1: Demografické údaje

<i>Pohlaví</i>	<i>Věk</i>	<i>Stav</i>	<i>Vzdělání</i>	<i>Počet dětí</i>	<i>Věk dětí</i>	<i>Typ výchovy</i>
<i>Ž1</i>	31	vdaná	vysokoškolské	2	6,5 a 3	liberální
<i>Ž2</i>	32	vdaná	vysokoškolské	3	6,5; 5 a 4 měsíce	spíše autoritativní
<i>Ž3</i>	32	vdaná	vysokoškolské	2	5 a 7	spíše liberální
<i>Ž4</i>	34	vdaná	vysokoškolské	3	5;2 a 3 měsíce	spíše autoritativní
<i>Ž5</i>	34	vdaná	vysokoškolské	2	4,5 a 2,5	spíše autoritativní
<i>Ž6</i>	41	vdaná	vysokoškolské	3	9;9 a 4	kombinace
<i>Ž7</i>	43	vdaná	středoškolské	4	22;10; 7 a 3	spíše liberální
<i>M1</i>	33	ženatý	vysokoškolské	2	4,5 a 2,5	spíše autoritativní
<i>M2</i>	39	ženatý	vysokoškolské	2	4 a 6	spíše autoritativní
<i>M3</i>	34	ženatý	středoškolské	2	5 a 1	autoritativní
<i>M4</i>	33	ženatý	vysokoškolské	2	5 a 3	autoritativní
<i>M5</i>	25	druh	vyučen	1	6	autoritativní
<i>M6</i>	56	druh	vyučen	6	40;33;28;11;10 a 6	autoritativní

Analýza dílčích výzkumných otázek:

„Co si představujete pod pojmem konflikt?“

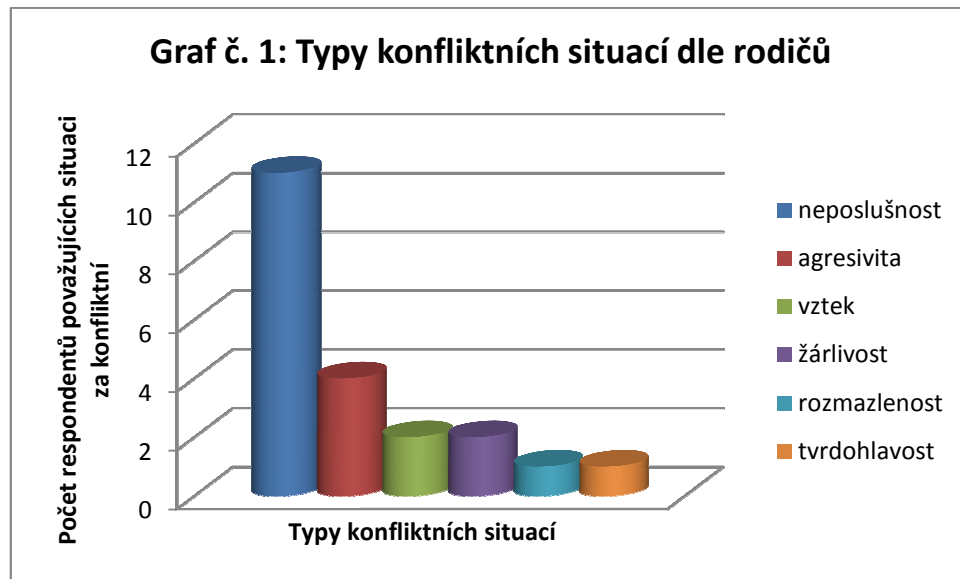
Respondenti se shodli, že se jedná o něco negativního, hádku, střet. Situace, která je sice nezbytná pro život, bez konfliktů to nejde, ale rádi by se mu vyhnuli.

„Vnímáte nějakou situaci ve Vaší rodině, co se týče vztahu Vás a Vašeho dítěte jako konfliktní? Jakou?“

Ano, všichni respondenti vnímají nějakou situaci jako konfliktní. Nejčastěji uváděnou příčinou byla neposlušnost, dále agresivita, žárlivost, vztek a také situace, kdy dítě nereaguje na vznesený požadavek. Respondentka Ž2 uvedla: „*Největším problémem, který často musím řešit ve vztahu se dvěma staršími dětmi, je jejich neposlušnost.*“ V tabulce níže uvádím zmíněné konfliktní situace a počet respondentů, kteří tuto situace zmínili, přičemž někteří respondenti zmínili situací více.

Tabulka č. 2: Typy konfliktních situací dle rodičů

Konfliktní situace	Počet respondentů považujících danou situaci za konfliktní
Neposlušnost	11
Agresivita	4
Vztek	2
Žárlivost	2
Rozmazlenost	1
Tvrdohlavost	1

„Jak situace probíhá?“

U sourozenců se jedná často o žárlivost, děti si berou hračky, perou se, starší uzurpuje mladšího a naopak. Převážně starší žárlí na mladší a snaží se získat pozornost nežádoucím způsobem: zlobí, dělá přesný opak toho, co má, protože má jistotu, že pak si ho rodiče všimnou. Respondentka Ž5 uvedla: „*Starší se prosazuje na úkor mladší. Obě chtějí stejnou věc, získá jí starší i za cenu násilí a ještě mladší potrestá s tvrzením, že si mladší trest zasloužila.*“ V případě neposlušnosti dítě nereaguje na požadavek, vymlouvá se, hledá důvod, proč nemůže něco vykonat. Může následovat přestřelka kdo z koho. Dítě se tím většinou snaží zabránit odtržení od zajímavé činnosti nebo naopak nechce dělat nějakou neoblíbenou činnost nebo je prostě soustředěné na to, co momentálně dělá. Může také zkoušet, nakolik pevné jsou hranice vymezené rodiči a zda není cestička, jak hranice porušit či překročit. Respondent M1 uvedl: „*Snažím se dítě namotivovat, aby něco udělalo, obvykle bezvýsledně, takže se buď rozzlobím, nebo rezignuji a přenechám situaci manželce.*“

„Poznáte, kdy situace skončila? Co obvykle následuje?“

Situace dle rodičů končí převážně tak, že dítě splní požadavek, případně rodič svůj požadavek přeformuluje. Respondenti muži jsou daleko striktnější a ráznější. Častěji a dříve sáhnou po trestu. Respondent M3 řekl: „*Dítě obvykle splní požadavek nebo ho splní až po hrozbě trestem nebo samotným trestu; uklidní se. Poté pokračujeme normálně dál.*“

Respondentky ženy jsou většinou trpělivější a snaží se dítě přesvědčit jiným způsobem. Respondentka Ž1 uvedla: „*Situace skončí, až se já zklidním a nějak to pro sebe a pro dítě uzavřu, např. tím, že zopakuju, jaký důsledek může mít jeho rozhodnutí. Když nabudu pocit, že už se dál na své dítě nemusím zlobit a že můžeme pokročit dál.*“ Respondentka Ž2 prohlásila: „*Situaci považuji za skončenou v okamžiku, kdy dítě provede, co po něm požaduji. Poté buď následuje pochvala nebo trest v případě, že dítě nechce poslouchat, v krajním případě i výprask.*“

„Jak se v konfliktní situaci chová dítě?“

Nejčastěji děti nereagují, buď jsou zabrané do činnosti, nebo prostě nereagují, protože nechtějí odejít od započaté činnosti nebo nechtějí dělat něco, co je pro ně neoblíbené. Následuje agresivní chování – dítě křičí, vzdoruje, pláče. Respondent M6 uvedl: „*Dítě se urazí. Začne na sourozence nebo na rodiče zvyšovat hlas, mávat rukama a dupat.*“ Respondentka Ž3 sdělila: „*Náš nejčastější problém je absolutní netečnost. Dítě nereaguje na prosby ani na výhrůžky. V případě většího nátlaku z naší strany většinou reaguje vztekle.*“

„Jak se v konfliktní situaci chováte vy, jaký je Váš postoj? Necháte se strhnout k boji kdo z koho? Používáte fyzické tresty?„

Všichni respondenti přiznali, že alespoň v krajním případě použili, používají fyzické tresty. Paní magistra z manželské a rodinné poradny, se kterou jsem dotazy konzultovala, uvedla, že v krajních případech je fyzický trest dle ní daleko účinnější, než cokoli jiného a trest ve správnou chvíli může napomoci tomu, že si dítě situaci opravdu zapamatuje. Respondentka Ž1 uvedla: „*Fyzické tresty používám jen opravdu vyjímčně a vždycky pak cítím, že to takto bylo špatně, že to nic nepřináší, jen krátkodobou úlevu pro mě. Většinou to ustojím a snažím se nebrat si odpor dítěte osobně, zůstat nad věcí.*“ Respondent M6 uvedl: „*Fyzické tresty probíhaly spíše u starších dětí, u mladších platí zvýšení hlasu nebo zákaz.*“ Na začátku každé konfliktní situace stojí snaha zůstat v klidu. Většinou však následuje zvýšení hlasu, občas mocenský boj a ke konci následuje buď zklidnění, ale většinou spíše výhrůžky a postihy, zkrátka to, na co dítě zareaguje. Respondentka Ž6 uvedla: „*K boji kdo z koho dochází, ale většinou jen na komunikační bázi. Každopádně po zkušenosti s výchovou starších dětí vím, že jediné, co platí, je důslednost.*“

„Jak ovlivňuje průběh konfliktu míru pohody a spokojenosti Vaší a ve Vaší rodině?“
Většina dotázaných odpověděla, že konfliktní situace ovlivňuje průběh pohody a spokojenosti negativně. Rodiče se cítí špatně, naštvaně, nelíbí se jim, že k situaci dochází a především, že se nechali strhnout. Sedm respondentů uvedlo, že konfliktní situace pohodu a spokojenost ovlivní jen málo nebo jen krátkodobě. Rodiče, kteří mají starší děti a dítě předškolního věku již mají zkušenosti, proto se nenechávají tolik ovlivnit. Například respondent M6 odpověděl: *„Dítě je chvíli naštvané, ale celkovou míru pohody to výrazně neovlivní.“* Respondent M2 uvedl: *„Závisí na závažnosti situace. Po konfliktu většinou nastává napjatá atmosféra, kterou se snažím uklidnit vysvětlením dítěti. Poté se ke konfliktu nevracíme, tím napjatá situace rychle odeznívá.“*

„Jak ovlivňují atmosféru v rodině?“

Konfliktní situace působí negativně více na respondenty muže. Pět ze šesti dotazovaných uvedlo, že konfliktní situace má negativní dopad na atmosféru v rodině. Pouze jeden muž, nejstarší respondent s nejvyšším počtem dětí, uvedl, že konfliktní situace nijak neovlivní atmosféru v rodině. Respondent M4 uvedl: *„Po nějakém hysterickém výbuchu či opravdu vyhroceném konfliktu se necítím dobře, většinou se pak snažím dítě si udobřit, třeba pohádkou.“* Naopak čtyři ženy ze sedmi uvedly, že konfliktní situace atmosféru v rodině nijak zvlášť neovlivní. Respondentka Ž6 prohlásila: *„Tím, že jsou v rodině již starší děti a bohaté zkušenosti s výchovou, dokážeme tyto konflikty s dcerou poměrně dobře zvládat a celkovou atmosféru rodiny to nenarušuje. Slouží spíše jako poučení.“*

„Podle čeho rozlišujete, zda konflikt dopadl dobře či špatně? Zda jste situaci zvládl/a?“
Obecně lze říci, že záleží na pocitech, které situace vyvolá. Čtyři ženy ze sedmi se shodlo na tom, že pokud mají ze situace dobrý pocit, konflikt dopadl dobře a naopak. Ž7 uvedla: *„Pokud se cítím dobře, dopadl dobře i konflikt, usmíříme se.“* Ž3 prohlásila: *„Podle pocitu, který z vyřešení situace mám. Lepší pocit mám, pokud konflikt zvládneme uzavřít ve smíru, byť s delší časovou prodlevou.“* Pouze jedna respondentka odpověděla, že konflikt končí dobře, pokud dítě splní. Dalšími odpověďmi bylo, že vše ukáže čas a dítě se poučí samo. U mužů vede odpověď, že konflikt končí dobře, pokud dítě splní, takto odpověděli čtyři muži ze šesti. M6 popsal odpověď takto: *„Pokud se dítě přestane chovat konfliktně – dobrý konec, když nepřestane, následují sankce, slzy, křik a to je špatný konec.“* Pouze

jeden muž uvedl, že záleží na pocitu, který ze situace má a jeden že konflikt dopadl dobře, pokud se dítě samo poučilo.

„V čem Vám konfliktní situace brání a dokážete konflikty i využít? Jsou pro Vás spíše škodlivé nebo užitečné a za jakých podmínek?“

Konfliktní situaci považují všichni respondenti spíše za škodlivé. Někteří by se bez nich rádi obešli, zejména muži. Ženy konfliktní situace vnímají spíše jako situaci, ze které se snaží poučit, případně najít lepší východisko. Děti vidí, jak se rodiče chovají, vidí, jak řeší situaci. Již v tomto věku lze položit základ komunikace a diskuse, kdy dítě začíná samo projevovat názory. Tři muži uvedli, že se projevují neshody ve výchově mezi nimi a jejich manželkami/družkami, což je pro ně daleko horší než konfliktní situace s dítětem. Konfliktní situace může utužit vztah sourozenecký. Velmi se mi líbily dvě odpovědi, které zde uvádím. Respondentka Ž5 uvedla: *„Konflikt vnímám jako pomyslné zauzlení ve vztahu k dítěti, brání mi rozvíjet s ním láskyplný vztah. Při konfliktech přehodnocuju postoje, kriticky hodnotím své jednání. Konflikty jsou zrcadlem a odhalují pravdu o zralosti dítěte a dospělého. Ve vztahu dokáží natropit škody, ale pokud jsou řešeny pozitivně, posouvají nás dopředu. Patří k životu a dítě by se mělo naučit je zvládat.“* Respondent M3 prohlásil: *„Občas spolu po konfliktu chvíli nemluvíme. Užitečné jsou v tom, že se učíme, stáváme se tolerantnějšími, utužují vztahy mezi sourozenci. Škodlivé jsou, pokud vedou k hádkám s manželkou.“*

„Myslíte si, že je pro pocit rodičovské pohody lepší konflikty s dětmi ze soužití eliminovat (vyřadit) nebo je lepší je prožít a zvládnout?“

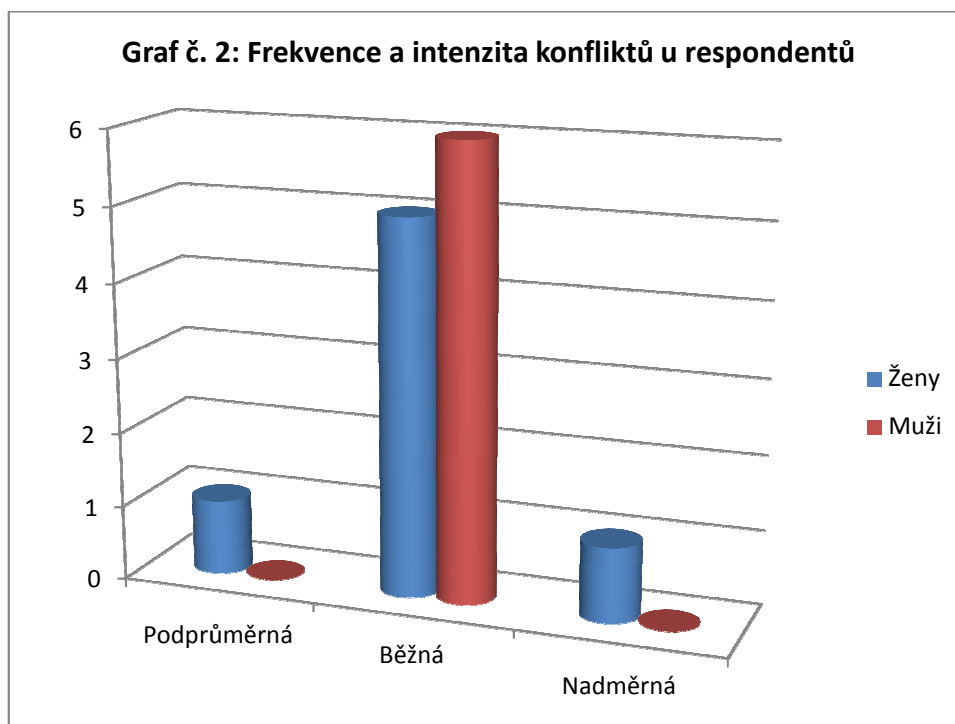
Pouze dva respondenti muži by konfliktní situace s dětmi ze soužití vyřadili. Zbytek dotazovaných má za to, že je lepší i z výchovného hlediska konfliktní situace prožít a zvládnout. Lze v nich najít i pozitiva. Například se mohou jak děti, tak rodiče poučit ze svých chyb, případně sourozenci vidí, jak se chovat/nechovat v konkrétních situacích. Vyřadit je zcela nelze, ale ženy uvedly, že by bylo lepší, kdyby se jim podařilo konfliktní situace omezit. Ž6 uvedla: *„Konflikty je třeba si prožít a naučit se zvládat – platí pro děti odmalička. Každopádně nejsem zastáncem vyvolávání konfliktů za každou cenu a nechávám dětem velkou míru svobody v rozhodování, co za konflikt stojí a co ne.“* M1 odpověděl: *„Eliminování je podle mého názoru absolutně nevhodné řešení.“*

„Považujete frekvenci a intenzitu svých konfliktů s dětmi za běžnou či nadměrnou?“

U této otázky záleží čistě na pocitu respondentů, jak oni vnímají, že jim konfliktní situace zasahují do života. Muži se shodnuli, že považují frekvenci a intenzitu konfliktních situací za běžnou. Jedna žena uvedla, že se domnívá, že frekvence a intenzita konfliktních situací je podprůměrná a jedna uvedla, že nadměrná. V tabulce č. 2 uvádím rozdělení.

Tabulka č. 3: Frekvence a intenzita konfliktů u respondentů

Pohlaví		
Frekvence a intenzita konfliktů	Ženy	Muži
Podprůměrná	1	0
Běžná	5	6
Nadměrná	1	0

„Jaký mají tyto rozmíšky, konflikty vliv na vzájemné vztahy mezi Vámi a dítětem a mezi Vámi jako rodiči?“

Většina respondentů uvedla, že na vztahy s dětmi konfliktní situace nemají větší vliv. Daleko hůře vnímají dopad na vztah s partnerem/partnerkou. Respondentka Ž4 prohlásila: *„Konflikty s dětmi беру jako přirozenou věc, takže mě to nijak zvlášť neovlivňuje. Mezi mnou a manželem se někdy lišíme názorově ve výchově a v řešení konfliktů, ale téměř vždy se dokážeme domluvit.“* Respondentka Ž7 uvedla: *„Někdy vznikají konflikty díky tomu i mezi rodiči.“* Respondent M4 uvedl: *„Syn už je ve věku, kdy různě tručuje, nemluví se mnou, takže si ho občas musím udobřovat. Dcera se zlobí jen krátce. Manželka jak kdy. Občas panuje tichá domácnost.“* Mnou dotazovaní respondenti až na jednoho nemuseli zatím s problémem navštívit odborníka. Pouze jeden respondent uvedl, že nezvládli výchovu staršího dítěte a jeho chování jim přerostlo přes hlavu. Domnívali se, že dítě trpí hyperaktivitou. V poradně zjistili, že dítě nemá pevně stanovené hranice a s rodiči šikovně manipuluje a vynucuje si, co momentálně chce. Paní magistra z rodinné a manželské poradny uvedla, že rodiče se snaží udržet jakýkoli problém mezi nimi a dítětem v rodině a teprve, až si opravdu nevědí rady, navštíví odborníka. Ale rodinnou poradnu málokdy. Většinou si nechtějí přiznat, že problém nemá jen dítě, ale také oni. Proto častěji než na rodinnou terapii chodí s dětmi do pedagogicko-psychologické poradny nebo k psychologovi a rodiče sami pak chodí spíše na párovou terapii.

„Jaké kladné situace Vaše soužití s dítětem naopak posilují?“

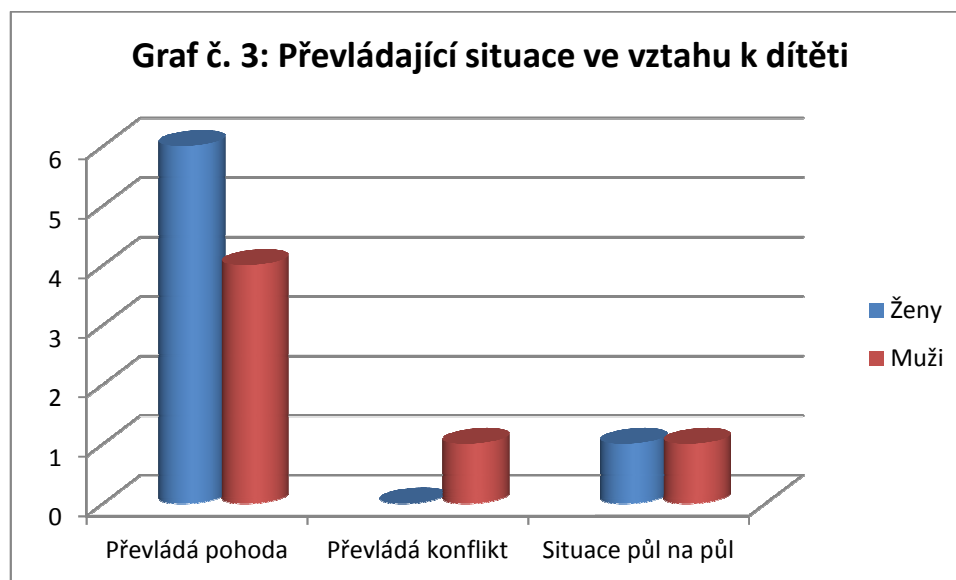
Jednoznačně dominuje společně strávený čas, ať již společné hraní, výlety, čtení, povídání si. Zkrátka možnost strávit spolu čas jako rodina. Někteří respondenti uvedli, že stačí například i to, pokud vodí nebo vyzvedávají dítě, ať již z mateřské školy/školy nebo kroužků. Rodiče vnímají jako posílení také to, když rozeberou konfliktní situace a dítě ji pochopí, poučí se, zvládne své emoce. Respondentka Ž3 uvedla: *„Povídání, společné hry, trávení volného času, ale i např. řešení problémů přiměřených věku, hodnocení některých situací, které dítě např. vidí v televizi nebo ve škole.“* Respondent M1 prohlásil: *„Vzájemná spolupráce a pomoc.“*

„Jaký se Vám osobně zdá být poměr situací konflikt x pohoda? Převládají ve Vašem vztahu k dítěti spíše pohodové situace nebo konfliktní?“

U většiny dotazovaných převládají pohodové situace nad konfliktními. Pouze jeden muž uvedl, že převládají konfliktní situace. Jeden muž a jedna žena prohlásili, že je to půl na půl, někdy převládají pohodově situace někdy konfliktní. Rozdělení uvádím v tabulce č. 3.

Tabulka č. 4: Převládající situace ve vztahu k dítěti

Pohlaví	Ženy	Muži
Poměr situací		
Převládá pohoda	6	4
Převládá konflikt	0	1
Situace půl na půl	1	1

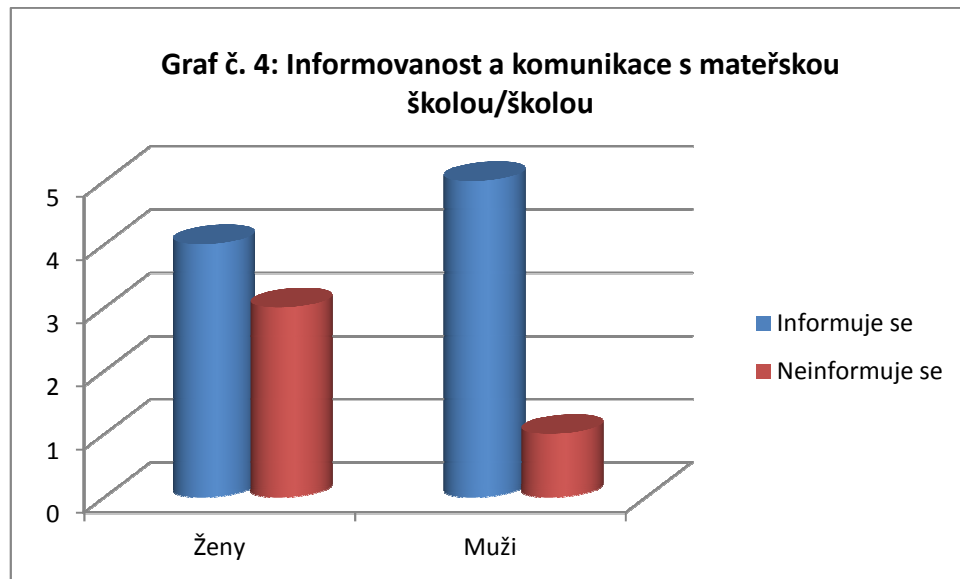

„Pokud se konfliktní situace opakuje, informujete se na dítě také v mateřské škole/škole? Pokud má problém, komunikujete s mateřskou školou/školou? Devět rodičů odpovědělo, že ano, informují se. Někteří uvedli, že se informují i přesto, že dítě výraznější problém nemá. Jeden muž uvedl, že se informovat nemusí, poinformují ho paní učitelky samy. Respondentka Ž1 uvedla: „Určitě, když je nějaký opakující se problém, je dobré zjišťovat, jak to má dítě mimo domov.“ Respondentka Ž3 prohlásila: „Se školou/školou jsme

v kontaktu stále, ale zatím jsme neměli takové problémy, které bychom museli řešit s těmito institucemi.“ Respondent M3 uvedl: „Manželka je v SRPŠ ve školce. Občas se ptáme, naše paní učitelky říkají i samy, zda je problém. Ptáme se i syna, ale zatím výraznějších problémů nebylo.“ Respondent M4 uvedl: „Už jsme řešili. Syn je vůči dětem uzavřený, takže jsme řešili, že byl agresivní.“ Ptala jsem se na názor paní učitelky mateřské školy. Ta uvedla, že s postupem času se problém komunikace institucí jako škola či mateřská škola stává stále větším „strašákem“. Rodiče mají pocit, že co se děje za zdmi školky není jejich starost a nezajímají se. Pokud rodiče upozorní na nějaký problém jejich dítěte, rodič se rozčílí, nespolupracuje nebo zkrátka nereaguje. Příkladem může být tatínek, kterému každé ráno paní učitelky připomínali, že dítě si nemá do mateřské školy nosit hračky nebo jídlo. Téměř každé ráno přišlo jedno a posléze druhé dítě se svačinou nebo hračkou. Dle slov paní učitelky je pak těžké ostatním dětem a rodičům vysvětlit, že oni nesmí. Často se na mateřskou školu obrací až v případě, kdy mu problém přerostl přes hlavu. Stále méně rodičů stojí o zapojení do aktivit, které se organizují po ukončení provozu mateřské školy. Nemají čas, nechce se jim. Raději se uzavírají do svého světa ve svém bytě či domě.

Tabulka č. 5: Informovanost a komunikace s mateřskou školou/školou

Pohlaví		
Situace	Ženy	Muži
Informuje se	4	5
Neinformuje se	3	1

4.4 Kazuistika – vývoj ve výchovném přístupu respondenta M6

Rozhodla jsem se popsat vývoj ve výchově u nejstaršího respondenta M6. Vzhledem k tomu, že má šest dětí různého věku, má s výchovou bohaté zkušenosti. Mluvíme o výchově různých dětí, když byly v předškolním věku. S respondentem jsem na dané téma hovořila. Zároveň jsem využila pozorování, své osobní zkušenosti s respondentem, vzpomínky starší dcery a jedné z bývalých manželek a zkušenosti současné družky.

M6 je muž ve věku padesátšesti let. Již dvakrát se rozvedl. Momentálně žije s družkou. S první bývalou manželkou má čtyřicetiletou dceru. S druhou manželkou má dvě dcery (33 a 28 let). Obě vychovával téměř do dospělosti. S družkou má další tři děti ve věku jedenáct, deset a šest let. Je vyučený, momentálně nezaměstnaný. Výchovu používá spíše klasickou, přísnější.

Sám respondent přiznává, že se svými staršími dcerami nemá zcela dobré vztahy. Uznává, že převážnou část viny nese sám. Dále přiznal, že má spíše cholerickou, výbušnou povahu, nerad se podřizuje jakémukoli vedení. Uznává také tradiční rozdělení rolí v rodině.

Jeho bývalá manželka i současná družka potvrdily, že respondent má výbušnou, temperamentní povahu. Oběma se nelíbí jeho tendence matku před dětmi slovně znevažovat, protože děti na to reagují a následně nechtějí matku poslouchat.

Bývalá manželka tvrdí, že když se podílel na výchově jejich dvou dcer, když byly v předškolním věku, měl na ně málo času, byl přísný, často reagoval přehnaně. Fyzické tresty nepoužíval, dle jejích slov stačilo zvýšit hlas. Vyžadoval poslušnost. Pokud si čas udělal, tak se dětem kromě učení věnoval. Záležitosti v mateřské škole/škole řešila zásadně ona.

Družka uvádí, že na výchově všech tří dětí se podílel a aktivně podílí. Dále konstatuje, že se její partner s rostoucím věkem k dětem chová spíše jako děda než jako otec. Sám respondent připouští, že je daleko trpělivější, ale zejména u synů používá fyzické tresty častěji. Na základě pozorování mohu potvrdit, že se s dětmi učí a záležitosti v mateřské škole/škole řeší jak respondent, tak jeho partnerka.

Výchovný přístup u nejstarší dcery

Informace poskytl sám respondent. Na výchově nejstarší dcery se téměř nepodílel. On i manželka byli velmi mladí, když se dcera narodila, starali se o ni spíše její prarodiče. S manželkou spolu žili krátce, poté se rozvedli. S dcerou se vídal minimálně a v současnosti vůbec. Když byla dcera v předškolním věku, žila s matkou, která ji vychovávala, a navštěvovala prarodiče. Výchovu nechával zcela na nich.

Výchovný přístup u dcer z druhého manželství

Informace poskytl respondent a jeho bývalá manželka. S druhou manželkou má dvě dcery. Obě vychovával téměř do dospělosti. Za konfliktní situaci považoval především neposlušnost. Dcery odmítly něco udělat. Starší se snažila diskutovat, komentovala stav věci. Mladší dcera většinou plakala nebo se vztekala. Téměř vždy dosáhl respondent dle svých slov toho, že dcery požadavek splnily.

Respondent se nechal v konfliktní situaci, zejména se starší dcerou, často strhnout k boji kdo z koho. U mladší dcery probíhala situace daleko mírněji. Respondent prohlásil, že fyzický trest použil jen jednou u starší dcery, jinak ne, nebylo třeba. Průběh konfliktu se často projevil negativně na míře pohody a spokojenosti, jak u něho a manželky, tak u dítěte. V rodině často panovala napjatá atmosféra.

Dnes stejně jako tehdy považuje za dobrý konec konfliktu, pokud se dítě přestane chovat konfliktně, splní požadavek. Konfliktní situace považoval stejně jako dnes za škodlivé. Tehdy je využít spíše nedokázal. Rád by konfliktní situace vyřadil. Nepamatuje si, zda považoval frekvenci a intenzitu konfliktních situací za běžnou či nadměrnou.

Konfliktní situace u starších dcer měly negativní dopad na vzájemné vztahy, zejména se starší dcerou a manželkou. Ale manželka měla tendenci ho usměrňovat spíše až po skončení konfliktní situace a o samotě, jeho slova potvrdila sama manželka. Společné soužití stejně jako nyní posilovala společná aktivita, hraní her, výlety, činnosti.

Respondent si už není jistý, jaký poměr situací konflikt x pohoda převládali ve vztahu k dětem. Domnívá se, že tak půl na půl nebo spíše pohodové. Na dcery se v mateřské škole/škole neinformoval, neměl důvod.

Výchovný přístup u dětí ze současného svazku

Informace jsou získány od respondenta, jeho družky a pozorováním. S družkou má tři děti, jedenáctiletého syna, desetiletou dceru a šestiletého syna. Říká, že zestárl, zklidnil se, ale hlavně už nemá sílu a chuť situace tolik řešit. Přiznává, že těžce nese, když jsou děti, zejména nejmladší benjamínek, smutné. Daleko více se snaží s nimi vyjít po dobrém. Navíc, protože vidí, že se starších dcer už jsou slušní mladí lidé, ví, že i když vnímá nějaké situace jako konfliktní, lze se přes ně dostat a z dětí vychovat dobré lidi.

U mladších dětí považuje za konfliktní hlavně rozmazlenost a žárlivost. Především u nejmladšího jsou tyto vlastnosti hodně vidět. Jakmile nedostane, co chce, vynucuje si to

a zkouší různé triky, jak rodiče zlomit. Sourozenci na sebe vzájemně žárlí, perou se o hračky. U mladších dětí použil fyzické tresty vícekrát, zejména u chlapců. Nejmladší syn zdědil nejtemperamentnější povahu. Přiznává, že je mu z dětí asi nejbližší. Proto ho také nejvíce rozmazluje, což koresponduje s mým pozorováním. Ale zároveň dodává, že celou situaci bere s humorem.

Každá konfliktní situace ovlivnila pohodu v rodině daleko více než dnes. Dnes je daleko klidnější a trpělivější, takže konfliktní situace nemá výraznější vliv na celkovou míru pohody. Bere ji spíš s humorem. Daná situace neovlivní výrazně ani atmosféru v rodině. Což vyplynulo i z mého pozorování. Dříve se stávalo, že s manželkou a dcerami spolu nemluvili a zlobili se na sebe. Respondent vysvětluje, že dnes se zlobí spíše děti a to jen chvíli. Naštvaní končí, když si z nich začne utahovat.

Konflikty neměl rád nikdy, vždy mu přišly škodlivé. Přiznává, že je využil maximálně na to, aby zjistil, co na dítě platí. Dříve mu konflikty s dětmi tolik nevadily, čím je starší, tím je hůř nese. Intenzitu a frekvenci konfliktů považuje dle svých slov dnes za běžnou. V rodině i dle mého pozorování převládají pohodové situace.

Za situace posilující soužití s dítětem považuje stále společně strávený čas, hry a zájmy. Zároveň dodává, že zatímco dříve neměl na starší dcery tolik času, na svého nejmladšího syna nemá zase sílu. Cítí se unavený a kolikrát si potřebuje odpočinout, proto musí syna odmítnout. Nejvíce si užil nyní již jedenáctiletého syna a nyní již desetiletou dceru.

Družka dodává, že pokud je problém, partner s mateřskou školou/školou komunikuje, informuje se a řeší.

4.5 Shrnutí výsledků

Respondenti se jednoznačně shodli, že konflikt vnímají jako něco negativního. Zároveň však přiznávají, že bez konfliktů se neobejdou. Z rozhovorů vyplývá, že situace, které vnímají jako konfliktní, prožívají všichni dotazovaní respondenti. Liší se pouze intenzita

a význam, který daným situacím přiřkládají. Nejčastěji uváděnou konfliktní situací je neposlušnost, kdy dítě neposlechne, nereaguje, dělá přesný opak toho, co se od něho požaduje.

Od dalších otázek se začaly projevovat rozdíly mezi muži a ženami. Respondenti muži jsou daleko striktnější, používají spíše autoritativnější výchovu. S dětmi ztrácejí daleko dříve trpělivost a snadněji se rozčílí. Respondentky ženy se daleko více snaží s dětmi komunikovat, vysvětlovat a hledat řešení smírnější cestou, situaci řeší spíše pocitově. Všichni dotazovaní přiznali, že používají fyzické tresty, většinou jen v krajním případě. Děti reagují v konfliktní situaci převážně agresivně, křičí, pláčí, nebo nereagují vůbec a fáze vzteku následuje. Vždy záleží na momentální situaci a náladě v rodině. Ženy většinou hodnotí konec konfliktu jako dobrý, pokud mají dobrý pocit; muži hodnotí konec konfliktu jako dobrý, pokud dítě splní požadavek.

Konfliktní situace většinou neovlivní rodinou atmosféru na delší dobu, často objeví trhliny v domluvě mezi rodiči, což vnímám jako vážnější problém. Konfliktní situace by zcela vyřadili pouze dva respondenti ze třinácti. Zbytek se domnívá, že konflikty jsou sice negativní, ale je lepší je prožít a poučit se z nich. Frekvenci a intenzitu svých konfliktů s dětmi považuje jedenáct dotazovaných jako běžnou. Soužití s dětmi posilují společné aktivity, zážitky, společné cesty do a z mateřské školy/školy nebo kroužků, dále také společná komunikace, zamýšlení se nad tím, co jedna nebo druhá strana udělala špatně a vzájemná spolupráce. Ve vztahu k dítěti převládají spíše pohodové situace.

Devět respondentů se na své dítě informuje. Někteří, protože řeší problém, někteří se informují pravidelně. Jeden respondent se neinformuje, protože ho informují samy učitelky. Zbytek dotazovaných nemá potřebu se informovat.

Rozdílně odpovídali muži x ženy. Jiný úhel pohledu mají také rodiče více dětí a rodiče, kteří mají další starší dítě/děti, než předškolního věku.

Rozdílný pohled na výchovu jsem zkoumala u respondenta M6. Jeho výchovný přístup se měnil s věkem a přibývajícím počtem dětí. Sám přiznal, že jako mladý rodič byl daleko důslednější, pokud měl čas, víc si s nimi hrál, staral se o ně. Byl autoritativnější. Ke svým současným dětem se chová spíše jako prarodič než jako otec. Cítí se ale daleko klidnější, spoustu situací již zná, takže ho nechávají chladným. S dětmi daleko lépe komunikuje.

ZÁVĚR

Ve své práci jsem se zaměřila na rodiče a jejich vnímání vztahu mezi nimi a jejich dětmi. Zajímala jsem se o věkovou skupinu od tří do šesti let. Zjišťovala jsem situace, které vnímají rodiče jako konfliktní, pokud takové situace existují. Rodičů jsem se ptala, jak v daných situacích reagují oni, děti, k čemu situace vedou. Zkoumala jsem, co si představují pod pojmem „konflikt“, jaké situace ve vztahu k dítěti příslušného věku vnímají jako konfliktní a jejich následné postoje, postřehy, pocity a řešení.

V praktické části své práce jsem zpracovala cíl, výzkumné otázky a metodologii. Zvolila jsem si kvalitativní formu výzkumu – polostrukturovaný rozhovor, kdy část otázek byla pevně daná a část se doplnila v průběhu rozhovoru. Hovořila jsem celkem se třinácti respondenty, se šesti muži a sedmi ženami, kteří mají dítě/děti v předškolním věku. Rozhovoru se zúčastnil jeden manželský pár.

Zpracováním výsledků jsem dospěla k následujícímu: Překvapivě ani jeden z respondentů neuvedl, že děti vychovává v demokratickém stylu. Všichni uvedli buď autoritativní styl výchovy nebo liberální styl výchovy nebo kombinaci. Pouze někteří uvedli, že by se rádi k demokratickému stylu dopracovali. Respondenti se shodnuli, že konflikt vnímají jednoznačně jako něco negativního. Nejčastěji zmiňovanou konfliktní situací je neposlušnost, dále agresivita, žárlivost a rozmazlenost. Děti reagují nejčastěji hysterií, pláčem, netečností, nereagují nebo se stanou agresivními.

Následně se začaly ukazovat rozdíly především v mužském a ženském pohledu. Většina mužů byla ve svých hodnoceních daleko striktnější, autoritativnější. Potvrdili, že se nechají daleko dříve vyvézt z rovnováhy a vyprovokovat. Ženy většinou uváděly, že řeší situace spíše pociťově, jsou daleko ústupnější, snaží se více komunikovat, vysvětlovat. Projevily se rozdílné pohledy rodičů s více dětmi, rodičů, kteří již mají starší dítě.

Konfliktní situace končí tím, že se emoce uklidní, dítě splní požadavek. Pro většinu žen a jednoho muže končí situace, pokud mají dobrý pocit. Respondenti přiznali, že se jim ne vždy podaří zůstat v klidu. Někteří se nechají vyprovokovat k mocenskému boji. Všichni

respondenti přiznali, že používají fyzické tresty. Atmosféru konfliktní situace příliš neovlivní, častěji se prokáže nejednotnost rodičů ve výchově. Konfliktní situaci většinou respondenti využívají, aby se poučili oni, dítě, případně sourozenec.

Většina respondentů se domnívá, že je lepší konfliktní situace prožít a zvládnout. Nemají zásadní vliv na vztahy v rodině. Přinášejí spíše chvilkové rozladění, které se rychle urovná. Celkové soužití posiluje společně strávený čas, společné zájmy, aktivity, hraní. Převládají spíše pohodové situace nad konfliktními. Respondenti se na dítě většinou informují.

Výsledky šetření mohou být zajímavé pro ostatní rodiče. Mohou se podívat na situaci z jiného úhlu pohledu a odhalit postoje jiných. Já došla k závěru, že rodiče by se neměli nechat vyvést z rovnováhy. Pokud udělají chybu, neměli by se k ní vracet, ale poučit se z ní. Rodiče v pohodě vnímají situaci jako konfliktní daleko méně a spíše ji vyřeší v klidu. Dále by měli být oba rodiče ve výchově jednotní a být si vzájemně oporou i kritikem. Pokud dáme dětem dostatek lásky, odpustí nám i naše chyby.

Moje práce byla limitována časem. Rozhovory a jejich zpracování bylo časově náročné. Respondenti muži nebyli rozhovorům příliš přístupní. Byli daleko zdrženlivější. Dalším omezením z mého pohledu bylo, že se rozhovoru zúčastnil pouze jeden manželský pár.

Bylo by jistě zajímavé oslovit větší skupinu respondentů. Dále by se mohl rozhovor spojit s pozorováním. Při rozhovorech respondenti některé informace zamlčeli nebo neřekli pravdu. Dále by bylo zajímavé oslovit manželské páry a zjistit, jak to vnímají oba rodiče navzájem. Rozhovory by mohly být vedeny více do hloubky problému. Byla by zcela jistě nutná spolupráce s odborníky.

Sociální pedagogika rodičům pomáhá řešit jejich problémy i konflikty s dětmi i mezi jimi samotnými počínaje učiteli, výchovnými poradci, školními psychology. Rodiče mají možnost navštívit pedagogicko-psychologickou poradnu, rodinnou či manželskou poradnu. V případech závažnějších problémů lze kontaktovat dětského psychologa. Práce je určena široké veřejnosti, rodičům.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. BACUS, Anne. *Vaše dítě ve věku od 3 do 6 let*. 1. vyd. Přeložila Lucie HLUČÍNOVÁ. Praha: Portál, 2004, 176 s. ISBN 80-7178-862-7.
2. BLÍŽKOVSKÝ, Bohumír. *Systémová pedagogika. Pro studium a tvůrčí praxi*. 1. vyd. Ostrava: Amosium servis, 1992, 303 s. ISBN 80-8549-818-9.
3. ČÁP, Jan, MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001, 656 s. ISBN 80-7178-463-X
4. DINKMEYER, Don. *Efektivní výchova krok za krokem*. 1. vyd. Přeložila Bohuslava BOUČKOVÁ. Praha: Portál, 1996, 143 s. ISBN 80-85282-92-5.
5. FRIEL, John., FRIELOVÁ, Linda. *Sedm nejhorších rodičovských omylů*. 1. vyd. Přeložila Pavla CÍSAŘOVÁ. Praha: Euromedia Group k. s. – knižní klub, 2002, 176 s. ISBN 80-242-0767-2.
6. HELUZ, Zdeněk. *Vyznat se v dětech*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 187, 216 s. ISBN 14-186-87.
7. JANDOUREK, Jan. *Slovník sociologických pojmů*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, 264 s. ISBN 978-80-247-3679-2.
8. KOPŘIVA, Pavel. *Respektovat a být respektován*. 3. vyd. Kroměříž: Spirála, 2008, 286 s. ISBN 978-80-904030-0-0.
9. KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3.
10. KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Konflikty mezi lidmi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002, 184 s. ISBN 80-7178-642-X.
11. MATĚJČEK, Zdeněk., DYTRYCH, Zdeněk. *Jak a proč nás trápí děti*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, spol. s r. o., 192 s. ISBN 80-7169-587-4.
12. MOŽNÝ, Ivo. *Moderní rodina (Mýty a skutečnosti)*. 1. vyd. Praha: Blok, 1990, 184 s. ISBN 80-7029-018-8.
13. MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. 1. vyd. Praha: SLON, 1999, 252 s. ISBN 80-85850-75-3.
14. NOVÁK, Tomáš. *Sourozenecké vztahy*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2007, 124 s. ISBN 978-80-247-2057-3.

15. PETRUSEK, Miloslav. *Základy sociologie*. 1. vyd. Praha: Akademie veřejné správy, 2009, 189 s. ISBN 978-80-97207-02-4
16. PREKOPOVÁ, Jiřina. *I rodiče by měli dělat chyby*. 1. vyd. Přeložila Zdena LOMOVÁ. Praha: Portál, 2010, 112 s. ISBN 978-80-7367-766-4.
17. PREKOPOVÁ, Jiřina. *Malý tyran*. 6. vyd. Přeložili Zdena LOMOVÁ a Zdeněk JANČAŘÍK, Praha: Portál, 2009, 160 s. ISBN 978-80-7367-589-9.
18. ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě v předškolním období*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2004, 76 s. ISBN 80-204-1187-9.
19. ŠULOVÁ, Lenka. *Raný psychický vývoj dítěte*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 248 s. ISBN 80-246-0877-4.

Internetový odkaz:

1. Pro sestry: *Metody výchovy a jejich využití v závislosti na věku dítěte*. [online]. [cit. 2014-02-18]. Dostupné z:
http://www.prosestry.cz/studijni_materialy/psychologie/metody_vychovy_a_jejich_vyuziti_v_zavislosti_na_veku_ditete

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Apod. A podobně.

Atd. A tak dále.

Č. Číslo.

Např. Například.

Vyd. Vydání.

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1: Typy konfliktních situací dle rodičů.....	35
Graf č. 2: Frekvence a intenzita konfliktů u respondentů.....	39
Graf č. 3: Převládající situace ve vztahu k dítěti	41
Graf č. 4: Informovanost a komunikace s mateřskou školou/školou.....	43

SEZNAM SCHÉMÁT

Schéma č. 1: Vztah prostředí a osobnosti ve vzájemné interakci dle Čápa a Mareše	14
Schéma č. 2: Přehled faktorů podílejících se na utváření osobnosti dle Bohumíra Blížkovského	15

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1: Demografické údaje	33
Tabulka č. 2: Typy konfliktních situací dle rodičů	34
Tabulka č. 3: Frekvence a intenzita konfliktů u respondentů	39
Tabulka č. 4: Převládající situace ve vztahu k dítěti.....	41
Tabulka č. 5: Informovanost a komunikace s mateřskou školou/školou.....	42

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Rozhovor M3

Příloha č. 2: Rozhovor M4

Příloha č. 3: Rozhovor Ž1

Příloha č. 4: Rozhovor Ž3

PŘÍLOHA P 1: ROZHOVOR M3

Pohlaví: muž

Věk: 34

Stav: ženatý

Vzdělání: středoškolské

Počet dětí a jejich věk: 2; 5,1

Výchova: spíše přísnější, autoritativnější

Otázky:

1. Jaké situace považujete za konfliktní, problematické ve Vaší rodině co se týče vztahu Vás a Vašeho dítěte (agresivita, žárlivost, rozmazené dítě, neposlušnost)?

neposlušnost, hysterie

2. Jak situace probíhá?

- **nereaguje na požadavek, dělá, že neslyší, schválně dělá něco jiného nebo jinak; nebo dostane hysterický záchvat například kvůli drobnému zranění, kdy dupe, křičí, brečí, není k utišení**
- **s manželkou jsme zavedli dvakrát a dost, pak buď musí něco udělat, nebo má zákaz, v krajním případě dostane na zadek**
- **pokud hysterčí, necháme ho, pokud to nejde, snažíme se ho zklidnit**

3. Poznáte, kdy situace skončila? Co obvykle následuje?

- **obvykle splní požadavek nebo ho splní, až po trestu**
- **uklidní se, normálně pokračujeme dál**

4. Jak se v konfliktní situaci chová dítě?

- **předstírá hluchotu, schválně dělá věc úplně opačně, dělá u toho jiné nežádoucí věci**
- **u hysterie křičí, dupe, brečí**

5. Jak se chováte Vy, jaký je Váš postoj? Necháte se strhnout i k boji kdo z koho? Používáte fyzické tresty?

- **snažím se být v klidu, posléze houknu nebo zvýším hlas**
- **už se mi stalo, že jsem se nechal strhnout k boji**
- **fyzické tresty zřídka**

6. Jak ovlivňuje průběh konfliktu míru pohody či spokojenosti Vaší a ve Vaší rodině?

- **většinou ne, dítě i já se rychle uklidníme**

7. Jak ovlivňují atmosféru v rodině?

- **snad jen ze začátku, mladší dítě ještě nechápe a je z toho vedle a občas se kvůli mým výchovným metodám pohádáme s manželkou**

8. Podle čeho rozlišujete, zda konflikt dopadl dobře či špatně? Zda jste situaci zvládl/a?

- **pokud dítě poslechne, změní názor, nebo se domluvíme jinak**
- **přestane hysterčín**
- **pokud se nenechám moc vyprovokovat**

9. V čem Vám konfliktní situace brání a dokážete konflikty i využít? Jsou pro Vás spíše škodlivé nebo užitečné a za jakých podmínek?

- **užitečné – učíme se, stáváme se tolerantnějšími, lepší vztah mezi sourozenci**
- **škodlivé, pokud se hádáme se ženou, občas spolu po konfliktu nemluvíme.**

10. Myslíte si, že je pro pocit rodičovské pohody lepší konflikty s dětmi ze soužití eliminovat (vyřadit) nebo je lepší je prožít a zvládnout?

- **prožít a zvládnout**

11. Považujete frekvenci a intenzitu svých konfliktů s dětmi za běžnou či nadměrnou ?

- **běžná**
12. Jaký mají tyto rozmíšky, konflikty vliv na vzájemné vztahy mezi Vámi a dítětem a mezi Vámi jako rodiči?
- **se syny mám, myslím, hodně dobrý vztah, jen občas jsem už unavený, jako asi každý rodič**
 - **občas se pohádáme se ženou a to mě opravdu mrzí**
13. Jaké kladné situace Vaše soužití s dítětem naopak posilují?
- **cesty ze a do školky, hraní, čtení večerních pohádek, výlety**
14. Jaký se Vám osobně zdá být poměr situací konflikt x pohoda? Převládají ve Vašem vztahu k dítěti spíše pohodové situace nebo konfliktní?
- **pohodové**
15. Pokud se konfliktní situace opakuje, informujete sena dítě také v mateřské škole/škole? Pokud má problém, komunikujete s mateřskou školou/školou?
- **občas se ptáme, naše paní učitelky říkají i samy, zda je problém, ptáme se i syna, ale zatím výraznějších problémů nebylo.**

PŘÍLOHA P 2: ROZHOVOR M4

Pohlaví: muž

Věk: 33

Stav: ženatý

Vzdělání: vysokoškolské

Počet dětí a jejich věk: 2; 5,3

Výchova: spíše přísnější, autoritativní

Otázky:

16. Jaké situace považujete za konfliktní, problematické ve Vaší rodině co se týče vztahu Vás a Vašeho dítěte (agresivita, žárlivost, rozmazlené dítě, neposlušnost)?

neposlušnost, žárlivost

17. Jak situace probíhá?

oba opakovaně nereagují na požadavky, starší syn hodně žárlí na mladší sestru, bere jí hračky, strká do ní, občas ji kousne

18. Poznáte, kdy situace skončila? Co obvykle následuje?

Bud' poslechne a tím pádem je klid nebo ne a tím pádem následují sankce, dokud nezmění názor.

19. Jak se v konfliktní situaci chová dítě?

je agresivní, začne křičet, neposlechne, jakmile pohrozíme, začne znovu zvyšovat hlas, občas hystericky křičí, brečí, ale většinou si nakonec uvědomí, co je špatně a začne spolupracovat, jak jeden, tak druhý

20. Jak se chováte Vy, jaký je Váš postoj? Necháte se strhnout i k boji kdo z koho? Používáte fyzické tresty?

Snažím se zachovat klid, ale někdy vybuchnu. Používám i fyzické tresty. Už mě párkrát vytočily tak, že jsem se nechal strhnout i k mocenskému boji.

21. Jak ovlivňuje průběh konfliktu míru pohody či spokojenosti Vaší a ve Vaší rodině?

Samozřejmě s takovými situacemi spokojený nejsem a ani v pohodě ne. Ale že by tyto situace rozvracely rodinu to také ne.

22. Jak ovlivňují atmosféru v rodině?

Po nějakém hysterickém výbuchu či opravdu vyhoceném konfliktu se necítím dobře, většinou se pak snažím dítě si udobřit, třeba pohádkou.

23. Podle čeho rozlišujete, zda konflikt dopadl dobře či špatně? Zda jste situaci zvládl/a?

Pokud přestanou s konfliktní činností a je vše ok, konflikt dopadl dobře. Pokud ne, dopadl špatně. Situaci jsem nezvládl, pokud se nechám vyprovokovat.

24. V čem Vám konfliktní situace brání a dokážete konflikty i využít? Jsou pro Vás spíše škodlivé nebo užitečné a za jakých podmínek?

Užitečné v tom, že utužují vztah mezi sourozenci.

25. Myslíte si, že je pro pocit rodičovské pohody lepší konflikty s dětmi ze soužití eliminovat (vyřadit) nebo je lepší je prožít a zvládnout?

Vyřadit je asi nelze, takže prožít a snažit se je zvládnout.

26. Považujete frekvenci a intenzitu svých konfliktů s dětmi za běžnou či nadměrnou ?

Běžnou.

27. Jaký mají tyto rozdíly, konflikty vliv na vzájemné vztahy mezi Vámi a dítětem a mezi Vámi jako rodiči?

Syn už je ve věku, kdy různě truceje, nemluví se mnou, takže si ho občas musím udobřovat. Dcera se zlobí jen krátce. Manželka, jak kdy. Občas panuje tichá domácnost.

28. Jaké kladné situace Vaše soužití s dítětem naopak posilují?

Jednoznačně společné výlety, hraní.

29. Jaký se Vám osobně zdá být poměr situací konflikt x pohoda? Převládají ve Vašem vztahu k dítěti spíše pohodové situace nebo konfliktní?

Pohodové

30. Pokud se konfliktní situace opakuje, informujete sena dítě také v mateřské škole/škole?
Pokud má problém, komunikujete s mateřskou školou/školou?

Už jsme řešili. Syn je vůči dětem uzavřený, takže jsme řešili, že byl agresivní.

PŘÍLOHA P 3: ROZHOVOR Ž1

Pohlaví: Žena

Věk: 31

Stav: Vdaná

Vzdělání: VŠ

Počet dětí a jejich věk: 2 děti – 6,5 a 3 roky

Výchova: **alternativní (liberální)**, snaha o respektující přístup, využívání přirozených důsledků spíš než trestů a odměn, ale někdy se to bez zvýšení hlasu a mírné hysterie matky bohužel neobejde

Otázky:

1. Jaké situace považujete za konfliktní, problematické ve Vaší rodině co se týče vztahu Vás a Vašeho dítěte (agresivita, žárlivost, rozmazlené dítě, neposlušnost)?

Potýkáme se s neposlušností, s odkládáním povinností, s tím, že dítě jakoby neslyší, nespolupracuje (menší třeba při čištění zubů nebo se mu nechce oblékat apod.)

2. Jak situace probíhá?

Několikrát zopakuju, že má dítě udělat svou povinnost (uklidit si oblečení po příchodu ze školy, vyčistit si zuby, uklidit hračky) a pořád se nic neděje. Požadavek opakuju několikrát, stále častěji a stále ostřeji. Pokud je to věc, která se dělá pravidelně, upozorním dítě na to, že to takto vyžaduju každý den a že se mně nechce pořád dokola zdůvodňovat, proč je to potřeba, že tím všichni ztrácíme čas. U mladšího dítěte občas funguje počítání do pěti; říkám mu, že když půjde povinnost vykonat teď, tak mu můžu pomoci, ale pokud nepůjde, tak já odcházím a ať si s tím poradí sám. Někdy to dopadne tak, že třeba zuby ráno zůstanou nevyčištěny. Pak říkám, že je to jeho problém a že kdo se o svoje zuby nestará, tak si musí nést důsledky. Některé dny, když propásne všechny možnosti k čištění zubů a musíme už třeba někam odejít, tak to nechám být s tím, že když si nečistí zuby, nemůže jíst ten den žádné sladkosti. Efekt je takový, že příští dny ráno si vyčistí zuby bez problémů. Vždycky se snažím zůstat v klidu, ale ne vždy se to podaří.

3. Poznáte, kdy situace skončila? Co obvykle následuje?

Situace skončí, až se já zklidním a nějak to pro sebe a pro dítě uzavřu, např. tím, že zopakuju, jaký důsledek může mít jeho rozhodnutí. Když nabudu pocit, že už se dál na své dítě nemusím zlobit a že můžeme pokročit dál.

4. Jak se v konfliktní situaci chová dítě?

Dítě je většinou v klidu. Když se situace vyostří a cítí, že se zlobím, tak někdy se sekne a někdy opravdu jde a udělá, co je po něm žádáno.

5. Jak se chováte Vy, jaký je Váš postoj? Necháte se strhnout i k boji kdo z koho? Používáte fyzické tresty?

Fyzické tresty používám jen opravdu výjimečně a vždycky pak cítím, že to takto bylo špatně, že to nic nepřináší, jen krátkodobou úlevu pro mě. Většinou to ustojím a snažím se nebrat si odpor dítěte osobně, zůstat nad věcí.

6. Jak ovlivňuje průběh konfliktu míru pohody či spokojenosti Vaší a ve Vaší rodině?

Pokud situaci ustojím a nenechám se do ní vtáhnout, pak míru pohody v naší rodině konflikt nijak zásadně nenarušuje. Pokud ale situaci neustojím tak, jak bych chtěla, začnu na děti křičet, pak se necítím dobře. Na druhou stranu někdy je taková katarze potřeba. Nikdy nezůstáváme v konfliktu naštěstí dlouho. Syn vždycky po chvílce přijde a ptá se: Už se nezlobí maminka? Tak si s ním vždycky sednu a řeknu mu, co mě našťvalo, a nakonec mu řeknu, že se už nezlobím. Starší dcera zase kreslí „usmiřovací obrázky“

7. Jak ovlivňují atmosféru v rodině?

Konflikty nejsou zase tak časté a tak těžké, aby nějak zásadně ovlivňovaly atmosféru v rodině. Mám pocit, že je spíš zásadní, jak se k tomu postavím já, zda se nechám rozčítit či zda zůstanu v klidu.

8. Podle čeho rozlišujete, zda konflikt dopadl dobře či špatně? Zda jste situaci zvládl/a?

Podle svých emocí, podle toho, zda se ovládnou a udržím v klidu a ke konfliktu se postavím nějak konstruktivně, i když třeba nedosáhnu svého teď hned, ale pokud si z toho děti něco přínosného odnesou a třeba další den jednají líp.

9. V čem Vám konfliktní situace brání a dokážete konflikty i využít? Jsou pro Vás spíše škodlivé nebo užitečné a za jakých podmínek?

Určitě jsou konflikty mnohdy využitelné. Dítě vidí, že i rodič má nějaké emoce; vidí, jak se dá konflikt řešit, vidí, že po konfliktu následuje usmíření. Konflikty nás provázejí po celý život. Někdy je dobře, když člověk řekne, co mu vadí, s čím nesouhlasí, slepá poslušnost určitě není správná. I děti mají právo s něčím nesouhlasit, něco vidět jinak než rodiče. Určitě se nedá každý den půl hodiny diskutovat o čištění zubů, ale jsou věci, kde je diskuze, výměna názorů možná, zvláště čím jsou děti starší, tím se víc problematizuje, co je pro dítě opravdu dobré a co mu škodí.

Pokud zůstanu nad věcí, pak je konflikt užitečný. Když nezůstanu nad věcí, pak je dobré si popovídat o tom, co se uvnitř nás děje, usmířit se – i pak lze konflikt využít, ale nesmí to být příliš často.

10. Myslíte si, že je pro pocit rodičovské pohody lepší konflikty s dětmi ze soužití eliminovat (vyřadit) nebo je lepší je prožít a zvládnout?

Ideální je zlatý střed. Nad některé věci se dá povznést (třeba co se týče nepořádku v pokoji pubertáka, to by byl věčný boj) a nevyžadovat je, pokud jsou natolik konfliktní a přitom ne zas až tak moc důležité. Když se jedná o zdraví, tam se nedá moc ustupovat. Konflikty se života eliminovat nelze.

11. Považujete frekvenci a intenzitu svých konfliktů s dětmi za běžnou či nadměrnou?

Za běžnou.

12. Jaký mají tyto rozdíly, konflikty vliv na vzájemné vztahy mezi Vámi a dítětem a mezi Vámi jako rodiči?

Vždy si to nakonec vyřkáme, usmíříme se, vyřešený konflikt už nevytahujeme. Pak nevím, že by konflikty nějak zhoršovaly naše vztahy. Někdy jsou dny, kdy jsem nastavená vidět jen to špatné, a to není dobře, pak vznikají konflikty zbytečně a všichni se navzájem otravujeme.

13. Jaké kladné situace Vaše soužití s dítětem naopak posilují?

Jakýkoli pokrok dítěte; když nějaká věc, co byla předmětem konfliktů, se vyřeší, dítě jí zvládá bez problémů; pozitivní zpětná vazba od lidí mimo rodinu (od pedagogů, přátel – kdy pozitivně hodnotí chování dítěte nebo to, jak s dítětem jedná); usmíření; společné čtení, mazlení se; když mně děti říkají, jak mě mají rádi, že jsem jejich „miláč“, „nejkrásnější a nejhodnější“ maminka atd.

14. Jaký se Vám osobně zdá být poměr situací konflikt x pohoda? Převládají ve Vašem vztahu k dítěti spíše pohodové situace nebo konfliktní?

Určitě převládají pohodové situace

15. Pokud se konfliktní situace opakuje, informujete se o dítěti také v mateřské škole/škole? Pokud má problém, komunikujete s mateřskou školou/školou?

Když dcera měla třeba problémy s oblékáním, ptala jsem se paní učitelky v MŠ, která mi řekla, že když jdou ven, tak je dcera oblečená mezi prvními a žádný problém nemá. Dospěla jsem k názoru, že někdy je toho oblékání přece jen docela dost, tak jsem jí občas pomáhala. Určitě když je nějaký opakující se problém, je dobré zjišťovat, jak to má dítě mimo domov.

PŘÍLOHA P 4: ROZHOVOR Ž3

Pohlaví: žena

Věk: 32

Stav: vdaná

Vzdělání: VŠ

Počet dětí a jejich věk: 2, 5 a 7 let

Výchova: spíš liberální

Otázky:

1. Jaké situace považujete za konfliktní, problematické ve Vaší rodině co se týče vztahu Vás a Vašeho dítěte (agresivita, žárlivost, rozmazlené dítě, neposlušnost)? **Nejčastěji neposlušnost**
2. Jak situace probíhá? **Opakovaně kladu nějaký požadavek a dítě nereaguje, nebo se vymlouvá.**
3. Poznáte, kdy situace skončila? Co obvykle následuje? **Poznám, většinou končí splněním požadavku, a zhodnocením celé situace – zda bylo nutné tak dlouho otálet, zda byl požadavek příliš složitý, či nikoli, zda bychom příště mohli situaci řešit jinak. Někdy však také situace končí neúspěchem – buď se dítě zatvrdí, nebo já ustoupím a v zájmu vlastní duševní pohody požadavek přehodnotím.**
4. Jak se v konfliktní situaci chová dítě? **Náš nejčastější problém je absolutní netečnost. Dítě nereaguje na prosby ani na vyhrůžky. V případě většího nátlaku z mojí strany většinou reaguje vztekle.**
5. Jak se chováte Vy, jaký je Váš postoj? Necháte se strhnout i k boji kdo z koho? Používáte fyzické tresty? **Záleží na situaci, pokud se nejedná o vypjaté chvíle, dokážu zachovat klidnou hlavu, ve stresu či v časové tísní spíše přikročím k vyhrůžkám, či fyzickému trestu.**
6. Jak ovlivňuje průběh konfliktu míru pohody či spokojenosti Vaší a ve Vaší rodině? **Samozřejmě že negativně, každý větší konflikt vyvolává napětí.**
7. Jak ovlivňují atmosféru v rodině? **Působí na celou rodinu, vede k dalším konfliktům bez příčiny.**
8. Podle čeho rozlišujete, zda konflikt dopadl dobře či špatně? Zda jste situaci zvládl/a? **Podle pocitu, který z vyřešení situace mám. Lepší pocit mám, pokud konflikt zvládneme uzavřít ve smíru, byť s delší časovou prodlevou, hůře se vyrovnávám s konflikty, které jsou prudké a bezmyšlenkovité.**
9. V čem Vám konfliktní situace brání a dokážete konflikty i využít? Jsou pro Vás spíše škodlivé nebo užitečné a za jakých podmínek? **Konflikt často brání v užití rozumu, je často pouze výbuchem nahromaděných emocí. Snažím se však z každé situace vyvodit nějakou zkušenost. Dokážeme si o konfliktu povykládat a zhodnotit, proč k němu došlo a jak takové situaci předcházet. Ovšem spoustu běžných každodenních svárů prostě přejdeme a nepitváme.**
10. Myslíte si, že je pro pocit rodičovské pohody lepší konflikty s dětmi ze soužití eliminovat (vyřadit) nebo je lepší je prožít a zvládnout? **Domnívám se, že je prospěšné je prožít a posléze se nad nimi zamyslet. I dítě prožívá emoce, se kterými se musí naučit vyrovnávat, mělo by vědět, že lidé se často neshodnou, že každý má právo na svoje názory, ale nesmí svým postojem uškodit nikomu jinému. Děti by se měli naučit, že někdy je lepší ustoupit a jindy je nutné stát si za svým.**
11. Považujete frekvenci a intenzitu svých konfliktů s dětmi za běžnou či nadměrnou? **Rozhodně za běžnou.**

12. Jaký mají tyto rozmíšky, konflikty vliv na vzájemné vztahy mezi Vámi a dítětem a mezi Vámi jako rodiči? **Určitě mají vliv, pokud konfliktu partner přihlíží – konflikt se potom přenáší na třetí osobu a situace je nepříjemnější. Na druhou stranu může partner v takovém případě působit i jako opora, ať již pro dítě – pokud je konflikt způsoben spíše mojí nepohodou, nebo pro mne, pokud jsem v právu.**
13. Jaké kladné situace Vaše soužití s dítětem naopak posilují? **Povídání, společné hry, trávení volného času, ale i např. řešení problémů přiměřených věku, hodnocení některých situací, které dítě např. vidí v televizi, nebo ve škole.**
14. Jaký se Vám osobně zdá být poměr situací konflikt x pohoda? Převládají ve Vašem vztahu k dítěti spíše pohodové situace nebo konfliktní? **Určitě pohodové.**
15. Pokud se konfliktní situace opakuje, informujete sena dítě také v mateřské škole/škole? Pokud má problém, komunikujete s mateřskou školou/školou? **Se školou/školkou jsme v kontaktu stále, ale zatím jsme neměli takové problémy, které bychom museli řešit s těmito institucemi.**